

ՎԱՀԱՆ ՈՒՔԵԵՄԱՆ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ



ՀԱՏՈՐ
131

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

p125/3/175

w3

6/10/1912

10. 10.
11. 11. 11. 11. 11. 11.
12. 12. 12. 12. 12. 12.
13. 13. 13. 13. 13. 13.



Գիրքը դրոշմված է 1961 թ.

891.99

թ - 55

ՄԱՐԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 1961 թ.

263

ՎԱՀԱՆ ՈՒՔԵԵՄԱՆ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ

○

ՀԱՏՈՐ
131

ԲԱՆԱԱՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ



24452

27959

[illegible]

អង្គការក្រសួងសុខាភិបាល

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ»

Քա՛ռ, քեզ հիմա աչքիս դէմ
Ու մաքիս դէմը բռներ՝
Երկարօրէն կը դիտեմ...
Եւ կը տեսնեմ վրադ գոյներ
Որ ինծի նոր կ'ընեն քեզ,
Եւ կը մեծնա՛ն դուն տակաւ՝
Կը պղտիկնամ մինչդեռ ես
Դու տեսիլքիդ դէմ անբաւ...

Սակայն իրա՛ւ է որ քու
Եւ իմ միջեւ կապ մը կայ,
Թէ այդ թեւերըդ հուժկու՝
Որ անցեալէն ապագայ,
Ահհո՛ւն դարեր, միջոցներ
Արծուաթընդ կը չափեն՝
Զիս ալ իրենց վրայ առեր
Կը փախցընեն ներկայէն,

Ու կը տանին, կը տանին
Աշխարհներ նոր ու հեռու
Եւ ատեններ անքընին
Ուր այս հողին ծեր տըղու
Որ քիչ մ'երգեւ դիտցաւ լոկ
Տըղոց, մարդոց մէջ անոք՝
Իր ցաւերովը հիմա
Գորով ու դուժ, սէր կ'ըլլայ...

ՄԻԱՑԷՔ ՏԱՂԵՐ...

Միացէք, տաղեր՝ որ աշխարհ եկաք,
Հեռու իրարմէ ատենով, տեղով,
Տարբեր արեւի կամ ամպերու տակ,
Սիրտըս մերթ սառի, մերթ մոխրի քով...

Միացէք, և դո՛ւք միացուցէք հոս
Ձեզ ծընունդ տըւող սէրերն ու անոնց
Խունկն որ կը դիւթէ հիմա երեկոս,
Կը լընու հոգիս մըշուշով մը հոծ...

Օհ, երբ գան ախտեղ միմիանց մօտ, այնքա՛ն
Անուշ էակներ՝ որոնք նոր միայն,
Պիտի հոս իրար գտնեն ու ճանչնան,

Թո՛ղ ըսեն, օ՛հ, թող ըսե՛ն իրարու
Դիչերն, էջէ էջ, միմունջով մ'աղու
Թէ սիրողն արժանի էր ե՛ւ սիրուելու....

ՏՂԱՅ Մ'ԻՆԾԻ ԿԸ ԳՐԷ

Տըղայ մ'ինծի կը գրէ.— «Ձեզ ճանչնալէս շատ առաջ
Քանիններ ձեր տաղերէն գոց գիտէի ու մինակ
ես կ'ըսէի ինքզինքիս. գարնան զեփիւռ ու կարկաշ
Անոնք եղած են ինծի իմ՝ աշխարհիս մէջը փակ...»

Եւ բարերար՝ ու բարի այս տողերուն համար ես
կ'ուրախանամ, կը յուզուիմ ու կը խորհիմ տրամօրէն...
Իրա՞ւ ուրեմն այսքա՛ն վերջ, պզտիկ ու խեղճ իմ երգերս
Դուք արձագանգ կը խըլէք արդու թրթռուն սիրտերէն...

Ինծի համար քիչ մը ուշ, բաւական ո՛ւշ է հիմա...
Անոնց ոչ մին պատահամա՞ր օր մը երբոր դէմըս գայ
Պիտի կոչէ զիս եղբայր, ոչ իսկ այս օր մեծ եղբայր...

Սակայն գացէք դուք, երգե՛ր, տեղէ ի տեղ անոնց մօտ
Որոնց հոգին գուշակման և սփոփման է կարօտ.
Եւ այդպէս զիս ալ հիմա սփոփեցէ՛ք գաղտնաբար...

ԻՆՉՊԵՍ ԵՐԳԵԼ

Ի՞նչպէս երգել, Աստուած իմ...
Քու հեծեծանքըդ հոգ չէ՛,
Կրնաս խեղդել, կամ իբրեւ երգ երկարել...
Բայց, հեծեծա՞նքը այլոց
Որ կ'ելլէ շուրջդ ու կը մընայ,
Որ կը խեղդէ ձայնդ ու քեզ...
Տէր, ի՞նչ ընել... ի՞նչպէս երգել...

Մեղուներու կարծես բղզիւն

Մը օդն այստեղ կ'օրօրէ

Ու անոնցմով շինուած քօղ

Մը կարծես հոս կը ծըփայ...

Բայց կը տեսնես մի առ մի

Ինկած մէկ քով, թեւաբաց,

Մեղուները գետնին վրայ,

Փեթակն իրենց չըհասած,

Մեղրը իրենց չտարած...

Տէր, ի՞նչ ընել...

Տէ՛ր, ի՞նչ ընել, երբ բոլոր

Թելերն հոգւոյդ և մտքիդ

Մեռելներու կը կապուին,

Կեանքէն երբոր կը խզուիս

Եւ պարապին մէջ առկախ

Շուար, մռլար կը մընաս...

Ի՞նչպէս երգել, ի՞նչպէս ապրիլ, Աստուած իմ...

9456U 9U2956E U'D-4100

Special 2-20-41 10:00 AM - 10:00 AM

It is proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM
the special meeting every month of the year. It is
proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM

U.

It is proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM
the special meeting every month of the year. It is
proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM

It is proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM

It is proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM

It is proposed to change from 10:00 AM to 10:00 AM

ԳԻՏԵՄ ԳԱՂՏՆԻՔ Մ'ԱՀԱԽՈՐ

Գիտեմ գաղտնիք մ'ահաւոր. — Այս Աստուածն է սուտ
Աստուած

Մ'որ խաբած է մարդը միշտ և մարդը զայն է խաբած,
Եւ այժմ անոնք հուսկ ուրեմն եկած կեցած դէմ առ դէմ,
Զիրար կռուի կը կանչեն՝ գիմակաթափ, ծաղրադէմ...

Ուրիշ ոչինչ, այս միայն. և այս տըռամը՝ երկար
Պիտի տեւէ տակաւին, բայց ոչ մէկ բան չի կրնար
Փոխել վախճանը անոր՝ որ չէ այլ ինչ եթէ ոչ
Մահն այս երկու կռուողաց ճիչով մը խառն, ահագոյ:

Պիտի մեռնի այս Աստուածն այս մարդուն հետ
Գիրկընդխառն
Որ բուն Աստուածն՝ աքսորւած սրտէն, մտքէն իր զաւկին
Վերագառնայ ու կազմէ նորէն անոր նոր հոգին:

Պիտի մեռնի մարդը այս — հրճուանքս է մեծ թէեւ դառն —
Իր գործերովը բոլոր ու պիտի նոր մարդը ծնի
Բանաստեղծի մը թերեւս՝ երգէն սիրոյ, ցասումի....

ՅԱԽԵՐԺԱԿԱՆ ՑԱԻՆ ՏԱԿ...

Յաւերժական ցաւին տակ ըզգացա՞ծ էք դուք երբեք
Ամբողջ, ամբողջ աշխարհէն ըզձեզ յանկարծ կտրուած,
Երբ քիչ առաջ ան ձեզի դեռ կը ժպտէր գրկաբաց...

Քուշն ինչպէս ծայր նիղակի ձեր մտքին մէջ յոկնաբեկ
Ընդհատ-ընդհատ մըխըրճած ու արիւննա՞ծ է զանի,
Եւ փափաքա՞ծ էք մեռնիլ անկիւն մը լուռ ու դաղտնի...

Գաղտնի ու լուռ՝ որպէսզի մարդիկ ոչ իսկ յետ մահու
Զրմբտածեն ձեր վրայ, ու չկրնան խոցել ձեզ,
Զըյիշելով մահը ձեր՝ մոռնան ձեր կեանքը թերեւս...

Եթէ յոյսի ճիւղն յանկարծ եղաւ օձ մը անարկու,
Եթէ բաժակն հեշտութեան՝ ձեր բերնին շատ մօտեցած
Փըսորեցաւ ու այրեց զայն արջասպի պէս յանկարծ,

Եթէ արեւը դարձաւ ձեզ համար լոյս դժոխքի,
Եթէ ձեզ ալ երկինքէն նետեց անդունդը Աստուած,
Այս խաւարջուտ սողերէն գուցէ ձեզ շող մը ծագի։

1922

ԱԾԽԱՐՀԱԳՈՒՆՏ

Օ՜հ, մարդ-կուժիւնը ամբողջ աշխարհագունտ ինձ համար,
Մարդն իմ աշխարհս է հիմա, ու պատկերները անոր
Մինչեւ ձեզսն կը լընուն սենեակս ու հոն անդադար
Ես կը դառնամ տեսնելով միշտ տեսնելիք բան մը նոր:

Տարբեր ամէնքն իրարմէ, և նո՛յն ամէնքը սակայն,
Ոմանք պզտիկ ու համեստ, ուրիշներ մեծ ու փըքուն,
Ոմանք անշարժ մինչ ահա ուրիշներ լուռ կը դառնան,
Եւ կը նայիմ, կը քննեմ բեւեռագիծն ամենուն:

Հոս լեռներ կան ու ձորե՛ր ու անտառնե՛ր ու դաշտե՛ր,
Ծովե՛րն են հոն և անոնց ափե՛րն երկար, դարձիղարձ,
Եւ կզղինե՛րը որոնք մերթ ծովէն դուրս են ժայթքեր,
Մերթ մընացեր ցամաքին, լիճե՛րն անոնց հակադարձ...

Եւ ինչ որ ինք աւելցուց, սա սեւ կէտերը անթիւ,
Սա քաղաքներն ու դիւղերն... Օ՜հ Աստուած իմ, ես ի՛նչպէս,
Աշխարհագունտն այդ հսկայ իմ թեւերուս մէջ՝ հեշտիւ
Կը գրկեմ մերթ ու անով զիս մեծ ու գոհ կ'զգամ ես:

ԳԻՃԵՐԻՆ

Ինձ կը թըլի, ո՛վ Գիշեր, որ լռութեանդ ու մութիդ
Կեցած կեդրոնը հիմա՝ ես կ'ողջունեմ անկէ վեր
Տարածասփիւռ, խաղաղիկ, անվստճան Այդը վըճիտ
Եւ թէ արդէն կը լընուն զիս գըրախտի զեփիւռներ...»

Ինձ կը թըլի թէ միակ եւ առաջին ու վերջին
Մարդ արարածն եմ երկրի վըրայ ապրած. ես Մա՛րդն եմ՝
Որ խաղալէ ետք մինչեւ հուսկ տեսարանն իր դերին,
Դէպ՝ Հեղինակն է դարձած ու կանգնած է Անոր դէմ...»

Ետիս՝ Ժըստրն եմ թողած, յուզումն ու տենդը համակ
Զոր տըլի ե՛ս աշխարհին և որոնցմէ դուրս, տակաւ,
Հանեցի ե՛ս վերստին, օրէնքին խօսքը յստակ...»

Խաղաղութիւնդ ու խորհուրդդ ու խորութիւնդ ալ ամբաւ
Ինձ կը թըլի, ո՛վ Գիշեր, թէ ա՛լ եղած են տարրերս
Ու կը մտնեմ քայլ առ քայլ Բացարձակէն հիմա ներս...»

1924

ՄԱՀՈՒԱՆ

Քանի կուգամ քեզի մօտ, արձանացեալ ո՛վ Ըստուեր,
Ղըռութենէդ լըռութիւն կ'առնեն շրթներըս կարծես.
Երբոր հեռուն էիր դեռ՝ որքան յաճախ քեզի ես
թեթեւօրէն եմ խօսած ու կարդացած հըրաւէր...

Մինչ կը տեսնեմ քեզ հիմա, անշարժ ու դէմըս կանգուն,
Իբրեւ դուռ մը բարձրաբերձ՝ ճամբան յանկարծ աւարտող,
Որմէ կ'անցնինք ու կ'իյնանք դուրի մը մէջ մըթողող,
Որմէ դարերը անցան, որ կ'սպասէ դարերուն...

Եւ եթէ չեմ սարսափիր յամըր սակայն ապահով
Մերձեցումէն հասակիդ որ կը մեծնայ ամէն օր,
Կը մտածեմ բայց քեզի լըջութիւնով և ուժով...

Յաւերժութիւնդ որ առնէ պիտի իմ կեանքս անցաւոր՝
Կուտայ կանխաւ ըոպէիս անանցին շողքը փարթամ
Եւ քու անունդ է, ո՛վ մահ, որ ես հիմա կ'որոճամ....

ՏԵՍԻԼՔ ՄԱՀՈՒ

Երէկ գիշեր ինձ շատ յստակ երեւցաւ
Թէ մահը զիս կը տանէր տեղ մը օտար-
Մարմնի ցաւէն զատ չունէի ոչ մէկ ցաւ,
Սիրտըս ուժգին կը բաբախէր, չէր դողար:

Բոլոր հոգերն՝ հաստ չգլխաներ կամ բարակ,
Ոսկի թելեր որ մեզ երկրին կը կապեն,
Կը քաղուէին գերեզմանին հպման տակ
Անտես ձեռքէ մ'որ իմ վըրաս էր արդէն:

Չէի խորհեր թէ հոն ո՞րու, ո՞ւր կ'երթամ,
Խաղաղութիւն մը զիս տակաւ կը պատէր,
Ես իմ աչքիս կ'ըլլայի ծուխ մը տարտամ:

Կ'օրօրուէի կեանքէն ի մահ տարուեր,
Երբ ուղեցի յանկարծ բաւլ ամենուն
Թէ չըլլանան, թէ մահն հանգիստ մ'է անհուն... և

A 27959 24457



ԵՐԲ ՕՐԸ ԳԱՅ ՎԵՐՋԱՊԵՍ...

Երբ Օրը գայ վերջապէս և ըլլայ մարդը մարդուն
Վայելքի մէջ, ի հարկին զրկանքի ալ հաւասար,
Ուղղէ միայն ըննութեան գոհութիւն կամ դառնութիւն,
Նըմանին ո՛չ, յագուրդին կամ նօթութեանն իր համար...

Երբ ա՛լ չըլծան փոխանցման ըլլայ ու ո՛չ կաշկանդման,
Ուժին հետ խելքն ու խելքին հետ վաղէ սէրը նաեւ՝
Բոլոր ազգերն իրարու զօդող կապին այդ վըրան
Ու կաղմէ մէ՛կ ընտանիք մէ՛կ աշխարհին այս վերել...

Երբ հիմա մօտ, մօտեցած այդ Արշալոյսը ծագի՝
Գիտեմ ես Յեղ մը ցրուած ամբողջ երեսը երկրի,
Որուն բոլոր դամբաններն ու օրրանները բոլոր

Պիտի յանկարծ արթննան, պիտի գոչեն հրճուանքով,
Երգէ երգիք, փոսէ փոս, հայրը որդւոյն, որդին հօր,
Թէ ա՛լ կրնայ՝ մին ածիլ ու միւսն հանգչիլ ապահով...

Կ'ԵՐԱՁԷԻ ԵՍ ԵՐԿԱՐ

Կ'երաղէի ես երկար,
Քեզ յուսալով, յիշելով...
Հիմա ա'լ սիրտս է խռով,
Ու երազել չեմ կրնար...

Կ'աղուորնայիր, ո՛հ ո՛րքան
Արեւին մէջ հոգիիս,
Հիմա ցուրտ է, կը մըսիս,
Խորն հոգիիս մըթութեան:

Բայց ի՞նչ ցաւ է, ինչ մեծ ցաւ,
Քեզ հաւատացած միշտ ըլլալ
Ընտրեալ, օժտեալ ու օրհնեալ:

Ու գիտնալ թէ ա'լ բընաւ
Պիտի նորէն չըբանաս
Անհունութիւնըդ վըրաս...:

ԱՐԴԵՕՔ ԾՆՈՒՄ Ե...

Արդեօք ծըռե՞ր է փեթակն ու կը վազէ՞ մեղրն արդեօք
Եւ շըւարած մեղուներն երկար ատեն կամ՝ ընդ միշտ
Պիտի ալլելս չկրնան բնագդումովն իրենց ճիշդ
Յարդարել տունն ու ծագկանց վերն կախուիլ քաղցրահոգ...

Թէ ոչ՝ շընորհըդ .յատուկ առած ես ետ անոնցմէ
Տէ՛ր, ի՞նչ մեղքի համար մեծ, ու չեն ալլելս գիտեր
Գործաւորները այդ ժիր, ինչ որ գիտէր ի ծնէ
Մէն մի անգամը ցեղին ամբողջ դարեր ու դարեր...

Զի մեղու չեն ա՛յլ մարդիկ ու շատ հին ցեղ մըն է ան,
Ան մեր ցե՛ղն է օժտըւած տոկունութեամբ մ'աննման,
Որուն ուժերը ու միտքն երակներէն արդ- կ'երթան...

Կը հաւատամ սակայն, Տէր, որ ցնցումով մը ուժգին
Պիտի փեթակը իր գիրքն ու ան իր ձեռքը նախկին
Գտնեն դարձեալ ու լոյսով իր բըջիջները լեցուն...

Գ Ա Ն Գ Ա Տ

Աստուած, դանդառ ունիմ՝ Քեզի՝ Մեզի համար...
Այսպէս չէինք, եղած չենք Մենք, ոչ. չենք կրնար
Եղած ըլլալ. ի՞նչու այսպէս ըրիր բոլոր...
Մեր հոգւոյն մէջ հակառ մը կար, հիմա խէղ
Մը կ'ապրի հոն՝ մասը քիթին ու կուչ եկած.
Մեր միտքն, առաջ, թուռն մըն էր թեւատարած,
Իր փետուրներն հիմա ցցուեր, եղեր են փուշ՝
Զայն ընկելով խրաչոտ, հեռոտ ողնի մ'ապուշ.
Մեր ալրած սիգան անցնող հովէն, հասող ջուրէն
Կը զովանար, կը թարմանար մարդկայնօրէն,
Կը հանէ հոգն հիմա կիրքի կարմիր փռչին
Ու կը լըսենք միայն հայհույ գողը չիւնին
Մէջ ջուրերուն և իրարու զայն կը կրկնենք...
Աստուած, ի՞նչու այսպէս կուրցած, կառուած ենք Մենք...:

Ատեն մը երբ դեռ չունէինք լրագիրներ,
Երբ յեղակարծ ազէտ մը մեր գլխուն կ'իջնէր
Ու կը թողուր մեզ ըստառած, հիւանդ, նկուն,
Կը լռէինք պահ մը գոնէ և իրարու
Մենք կ'օգնէինք մերին վերքերը կասելու
Որ գիմացող ըլլանք մարմին մը վերստին.
Մինչդեռ մասերն ալժամ աւելի կը բաժնւնին,
Մասերն իրար կ'ուզեն ջնջել, ամէն մէկ մաս
Կ'ուզէ ամբողջն ինքն ըլլալ լի՜ ուրախողի տաս
Ո՛վ Տէր, ամբողջ վարձքն ու պարգեւն իրեն միայն՝
Ազգ մը քանդած, վերջացուցած ըլլալու զայն:

Տ Ա Ր Ա Կ Ո Յ Ս

Նորէն, թոյնի պէս մահացու տարակոյս՝
Անպատասխան հարցումէն
Ծորող, կաթող շիթ առ շիթ խորը հոգւոյս...
— Մի՞թէ ճիգերն այս ամէն
Մեր կամքերուն՝ իրենցմէ բան մը տալու
Եւ մընալու իրենց անցքէն ալ յետոյ...
Ճիգերը՝ մօտ և հեռու
Գացող, մղուած զսպանակէ մը սիրոյ...
Եւ խորհուրդները խաւար՝
Բերուած տենդով, տառապանքով լոյս աշխարհ ...
Էւ շարժումներն՝ ելլելու վեր, հոգէն վեր,
Դէպի կեդրոնը շարժման...
Ամէնն, ամէնն յոյսեր, տենչեր, թըռիչներ,
Մի՞թէ ոչ մէկ տեղ կ'երթան,
Ո՞չ մէկ ճաճանչ, ո՞չ մէկ ցօղ՝
Զիրենք ճանչցող, հոգացող,
Կիջնէ երբեք, պիտի իջնէ անոնց վրայ
Եւ անոնց վարձք ու ըստիմանք մը ըլլայ...

Նորէն, թոյնի պէս մահացու տարակոյս,
Անպատասխան հարցումէն
Ծորող, կաթող շիթ առ շիթ խորը հոգւոյս,
Մահացընող անոր սաղմերը ամէն...:

ՄԱՅԵՐԳ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Անոնց համար որ ինկան
Ըզմեղ աղատ ուղերով՝
Սրտերը մեր քովէ քով
Կ'ըլլան այսօր մէկ խորան։

Անոնց հոգւոյն պաշտամունք
Մեր մէն մի խոհն է հիմա, }
Դէպի անոնց կ'ամբառնայ
Մեր յոյսն ու սէրն իբրեւ խունկ։

Եւ մեր ցաւի սրկիհէն
Անոնց մարմինն ու արիւնն
Իբր անսահման սրբութիւն
Մենք կ'ընդունինք սրբօրէն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

(ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ)

Պատերազմ էր Հաւատքի և Հայրենեաց փրկութեան...
Կ'իջնէր վերջին իրիկունն, ու արիւնները վաղուան
Հորիզոնին վրայ կարծես էին կանխաւ ցոլացած
Փայլատակող, եռացող, բարձրացող առ Աստուած...»

Դաշտը ամբողջ կը դողար՝ ինչ խոր անունն՝ Աւարայր
Արձագանդուած լըսելով ժամանակին մէջ անծայր...
Դետը Տըղմուտ կը հոսէր՝ պլտոր անունը իրեն
Աղամանդի պէս բարձած, պսպրղալէն, թրթռալէն...»

Հոն գաղաթին Մասիսի, հին աստուածները Հայոց
Իը հսկէին համախումբ՝ արձակելով ծուխ ու բոց
Նոր աստուծոյն դէմ քէնոտ, բայց սրտեռանդ, անհամբեր...»

Եւ դիմացէն, քաղցրանիստ Արագածին ի վերեւ,
Քրիստոս իջած, պահւումս ճերմակ ամպի մը ետեւ,
Ինչպէս գիշերն իր վերջին՝ բազկատարած կ'աղօթէր...»

ՈՉ, Ա՛Ն ՀԱՆԴԱՐՏ ՁԳԷ ԶԻՍ...

Ոչ, ա՛Ն հանդարտ ձրդէ զիս,
Սիրտըս հանդարտ, միտքս հանդարտ.
Քենէ պարպէ իմ հոգիս.
Ես զիս դտնել կ'ուզեմ արդ... .

Կ'ուզեմ հասնիլ անցեալիս՝
Որ թեթեւ էր ու զուարթ.
Դուն զիս քաշեր կը տանիս
Ապագային մութ ու բարդ... .

Կրկին անցեալ մ'ունիմ ես.
Մին՝ տըղան է ախտաւոր,
Ես հետըդ՝ տէրն եմ անոր.

Միւսը՝ ռազմիկ մըն է վէս,
Զոր բանտարկեր էիր դուն
Քու լոյսերուդ մէջ անհուն... .

ՅՈՅՍԵՐ, ՄԵԾ ՅՈՅՍԵՐ...

Յոյսեր, մեծ յոյսեր, մօտեցէ՛ք մեզի,
Թեւ առած երկնի խորերէն կապոյտ,
Ամենէն խորունկ խորերէն երկնի,
Ամենէն մաքուր, ամենէն անքոյթ...

Յոյսեր, մեծ յոյսեր, եկէ՛ք, լեցուցէ՛ք
Մերին նոր լուսցող աշխարհը ձեզմով,
Երգեցէ՛ք երգեր հրճուալից ու սէզ,
Մեր գլխուն վերեւ դարձէ՛ք անլըրդով... :

Յոյսեր, մեծ յոյսեր... Բայց լսեցէ՛ք մեզ,
Դուք ո՛ւրիշ եկաք, ո՛ւր էիք երէկ
Երբ մեր ծաղիկներն ինկան տօթակէղ,
Երբ մենէ շատեր մեռա՞ն յոկնաբեկ...

Յոյսեր, դուք թեթեւ, ոսկեթեւ յոյսեր,
Երգեցէ՛ք... Բայց ա՛հ, խնդրեմ, քիչ մը ցած,
Հոս դեռ սրտեր կան խոցուած կարեւիք,
Յոյսեր, դուք կամաց մօտեցէ՛ք, կամաց... :

ՀՈՆ ԻՅՈՈՒՆ ԱՅԱ

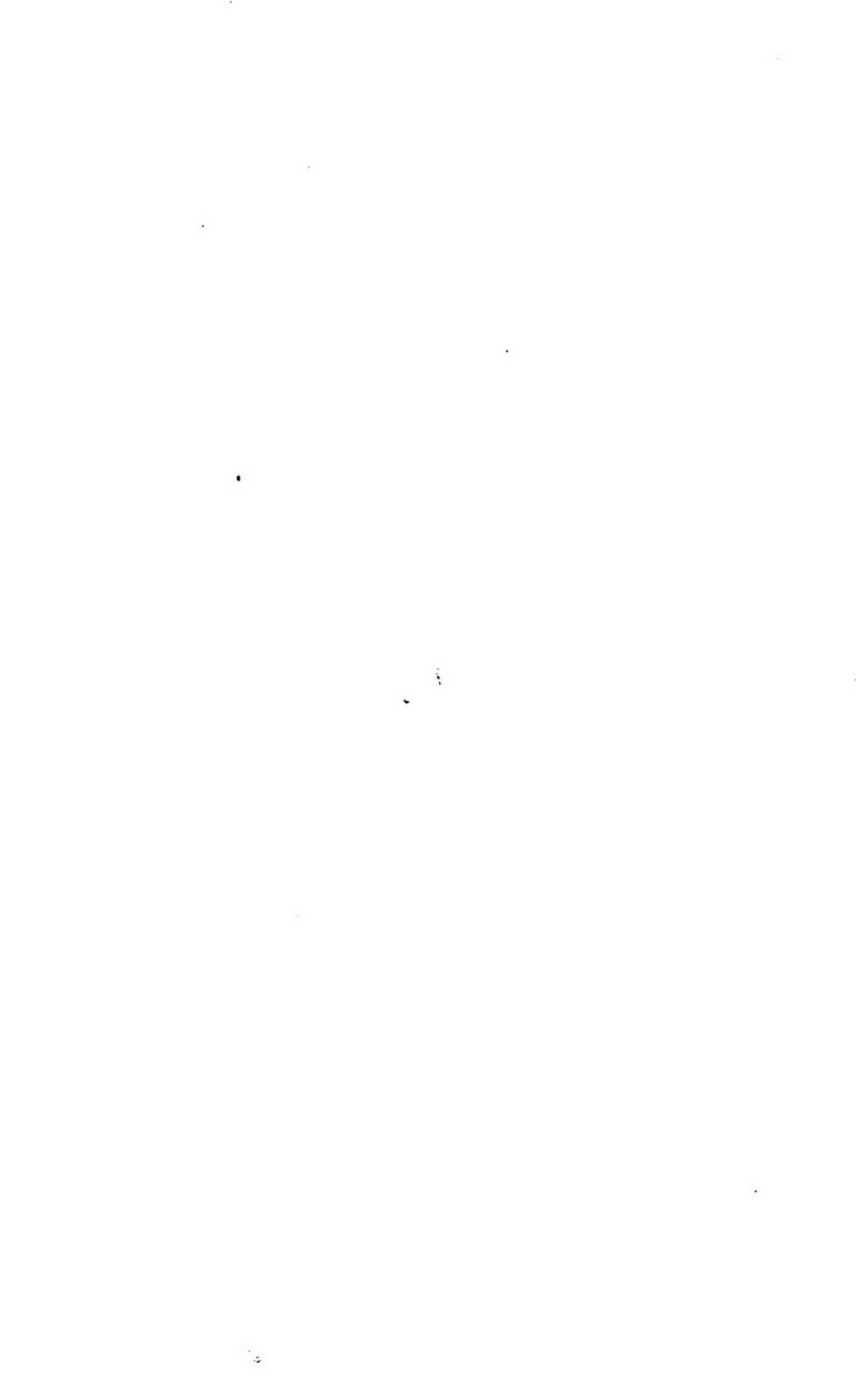
Հոն հեռուն ահա,
Մասիսի կողէն
Քու ակըդ նորէն
Բըխած կը սուրայ.
Քու առուններդ ենք,
Ո՛վ յորդ Հայութիւն,
Կ'աճիս, կ'ուռիս դուն
Եւ կը լեցուինք մենք...

Մեր շուրջն անապատ,
Մեր դէմն են ժայռեր,
Բայց հաւատքը մեր
Անապատն ապատ
Կ'ընէ, կը հարթէ
Ժայռն աղէտալի
Եւ կը թաւալի
Ձերդ գլան մ'երկաթէ...

Մենք քու զաւակներդ,
Սրտով սիրակէշ
Ահա կուգանք քեզ
Հայաստան, որ զերդ
Մայր մը ճշմարիտ
Մեզ կը կանչես արդ...

1929

f.



ԻՆՔՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ անոնց, մեղմօրէն, թէ իրենց պէս էիր դուն,
Ոչ շատ առաջ տակաւին. [Թէ կրնայիր իրենց պէս
Վազել, ցատկել ու խնդալ. էիր ճրկուն ու սիրուն,
Ապրող ներկան միմիայն. ճիշդ իրենց պէս, վերջապէս ...

Ըսէ՛ թէ շուտ իրենք ալ... բայց չէ՛, ոչինչ մի ըսեր,
Թէեւ ըսես ալ եթէ՛ պիտի լըսեն քեզ հաղիւ
Եւ գըթալով քու վըրադ պիտի խորհին «ծեր է, ծեր»,
Ու քեզ լըքած փնտրուեն պիտի նոր խաղ, նոր կըռիւ...

Խաղի կըռիւ՝ դեռ հիմա... կըռիւ սիրոյ՝ քիչ յետոյ,
Ինչպէս որ դուն կ'ընէիր և ինչպէս չես ըներ ա՛լ
Եւ չընելու խոնջենքէն կ'ուզես հանգչիլ, քընանալ...

Օհ, թո՛ղ երթան, թո՛ղ երթան, ու խաղի մէջ և սիրոյ
Թող միջըրճին գլխովին այսօր և վաղն, ընդերկար,
Զի լաւագոյն ասոնցմէ կեանքը ոչինչ մեղ չի տար...

ՍԻՐՏՍ

Փմ սիրտըս զիս կը ներդէ, կը ցաւցընէ միշտ բացուող
Յաւի, վէրքի մը նըման...

Մերթ ձայն մ'ու ձեւ մ'արեւոտ, դէմք մը, նայուածք
[մ'աստղաշող,

Կ'ըլլան անոր բալասան:

Ֆէ կը մոռնամ, կը մոռնամ իմ կսկըծանքը ամբողջ,

Կը սանիմ սիրտըս նորէն

Փրկու ձեռքիս մէջ բռնած իրրեւ բաժակ մը դողդոջ,

Լեցուն յոյսի աղբիւրէն...

Պակայն յուշով մ'ալ երբեմն կուրծքիս ներքեւ յանկարծուտ

Կը փորուի վիհ մը խորունկ,

Ուր կ'իյնայ սիրտըս կարծես, - Մերթ ալ յոյսով մը հարուստ,

Ան կ'ընծայուի իրրեւ խունկ,

Քրքեւ ոսկի և զըմուռս, երջանկութեան աստուածին...

— Յիշատակին մէջէն յոյս,

Մերթ կը թըռի թեւաբաց, և յոյսին մէջ կը վառին

Մերթ հին յուշեր սըգաւոր...

Քայց սիրտս յաճախ, շատ յաճախ՝ միմիայն ցաւ մ'է ինծի,

Իր պատճառէն պարպըած՝

Յաւ տարածուն, անանուն՝ վաղընջական հարուածի

Մը զոր տըւած է Աստուած...

Ու ա'յնքան հին՝ չեմ կրնար դեռ վարժուիլ ես անոր,

— Բայց կը խորհիմ' նոյն ատեն,

Թէ փրկութեան, խնդութեան խենդեցընող խինդն ալ խոր

Ես կը քաղեմ իր ծոցէն...

Մ Ի Տ Ք Ի Մ ...

Դուն որ տակաւ աճեցար և կը փայլիս բորբոքած՝
Աշտարակին մէջ գլխիս,
Ըսե՛լ, միտք իմ, թէ շուտով պիտի գայ օրն ուր Աստուած
Պիտի ներէ որ մարիս . . .

Ա՛ն որ վառեց քեզ իրմէ և իւրն իրմէ կաթեցուց
Խորն ամանիդ քու հողէ՝
Ի՛նչ անողոք հեգնութեամբ մը որոշած է վաղուց
Որ պիտի քեզ անցունէ . . .

Բայց չեմ ցաւիր որ հանգիս՝ եթէ կրցար դուն, մի՛տք իմ,
Լուսաւորել խորշեր մութ
Նախ իմ սրտիս և յետոյ սրտերու մէջ մըտերիմ՝
Շողովն առոյգ բոցերուդ . . .

Դո՛ւն որ սիրտէն ստացար քու միակ ուժդ ու այդպէս
Գացիր այլոց սիրտերուն,
Թերեւս երթա՛ս պիտի դեռ՝ երբոր պահուած ըլլամ ես
Հողին ծոցին մէջ անհուն . . .

ԱՊՐԻԼ ԹԵ ՈՉ ԵՐԱԶԵԼ

Ապրիլ՝ թէ ոչ երազել, — չըլուծեցինք հարցը դեռ.
Վայելքը ո՛ւր փնտռել, երազի՞ն մէջ թէ կեանքին,
Զըվճռեցինք տակաւին... և մինչեւ ժամը վերջին
Այս մեծ խնդիրն, ո՛վ հոգիս, վըրադ ըլլայ պիտի բեռ...

Քանզի երազն էր կեանքէն աւելի դիւր ու հեշտին
Եւ իր արշաւն ալ՝ անծայր, դաշտէ ի դաշտ, լեռնէ լեռ,
Եւ ունէր ինքը միայն գոց դուռներուն բանալին
Որոնց ետեւ լուսասփիւռ կային գանձեր ակնայեռ...

Մենք սիրեցինք երազին երթալ ճամբէն ծաղկալից
Մինչև անդունդը երբեմն, մինչև բարձունքը երկնից,
Եւ, խեղճ հոգիս, երկուքէն ալ սպառած ետ դարձանք...

Զի երազին վէրքերուն կեանքը չեղաւ բալասան,
Եւ յոգնութեան ալ կեանքին չեղաւ երազն ապաստան.
Զառինք երազ մը կեանքէն, ու երազէն չառինք կեանք...

Փ Ա Ռ Ք Ը

Փառքին համար ճամբայ ելար
Այն հեռաւոր առաւօտուն՝
Խաղաղ սեմէն տունիդ խոնարհ,
Օ՛հ, կը յիշե՞ս, կը յիշե՞ս դուն....

Փառքին համար զոր մաս առ մաս
Դուն հաւաքել կը ցանկայիր
Նախ քան ձըմեռը վերահաս
Իբրեւ ցանքիդ հունձք լիալիր:

Կը տենչայիր մեծնալ քեզմով,
Ու մեծութեան երթալ անվերջ...
Հոգիդ՝ հնոց և միտքդ բով՝
Հալեցընել աշխարհն իր մէջ.

Նորակերտել աշխարհը հետտ
Կը ջանայիր... Այսքան միայն...
Եւ ի՞նչպէս հեղ ու ինչ համեստ
Նախ ուսանիլ կ'ուզէիր զայն...

Ճամբուդ վերայ՝ դեռ նոր մեկնած,
Հանդիպեցար հոգիներու,
Հոգիք, հոգւոյդ պէս նորարաց,
Ու նայեցաք պահ մ'իրարու...

Միայն, միայն նայեցաք դուք.
Եւ հեռացար... և յաւիտեան
Մընաց տեսիլք մը վեհաշուք
Խորը սրտիդ ամայութեան...

Եւ քալեցիր երկար, երկար
Եւ երբ ճամբան վըշտոտ ոստեր
Մտրակեցին քեզ վերէն վար,
Դուն չըզիտցա՛ր թէ փառքն այս էր... »

ԱՐՄԱՏԱԽԻԼ

Քանի անգամ արմատախիլ... Եւ կ'ուզէի՛ր
Որ այս դժբախտ ծառին ճիւղերը կը քէին,
Ո՛վ Տէր, հիւթեղ պըտուղներով... Բայց ի՞նչ երկիր
Ձինք որդեգրեց, սընուց, մեծցուց գորովագին ...»

Արմատախիլ իր ծընունդէն առաջ արդէն,
Իր հայրենի տունը հեռուն լքուած, ծախուած,
Յիշատակներ ու կարօտներ որ իրը չեն,
Այդ հողն անգամ չէ եղած հողն իր նախահարց...

Եւ դուն մեծնալ, սիրել, յուսալ տըւիր անոր՝
Շըւարումի, շըփոթութեան մը մէջ անհուն...
Լեռ մը՝ Մասիսն իր ալբերով անդնդախոր,
Լեռ մ'Արգէտն իր կողերուն վրայ թաւալուն,

Հեռուներէն անշուշտ թէ զինք կը կանչէին,
Սակայն բըլուր մը՝ Չամլըճան ակնապարար,
Կանգնած իր դէմ կ'ըլլար հիացքն իր առաջին,
Ձինք կը գիւթէր ու հորիզոնն իրեն կ'ըլլար ...»

Ի ՆՔՆԱՍՊԱՆԸ

Ես ըսպաննած եմ ինքդինքս, իրաւ, իրաւ է ասի,
ինչպէս իրաւ է որ դեռ ատեն-ատեն կ'ողջնամ՝
Նայելու շուրջս, ըզգալու համար վայելքը կեանքի,
Ախորժակով մ'ահագին, կարողութեամբ մը տարտամ։

Ամենափոքր հաճոյքներն ինձ դիւթական կը թըվին,
Ու սըլացքները սրտի, մարմնի խաղերն ալ բոլոր,
Ես կը տեսնեմ աչքերովս այն աքսորեալ հրեշտակին
Որ պահ մ'երկինք կը դառնայ բայց չանցնիր մուտքը
անոր...

Զիս անջըրպետ մը յաճախ ապրողներէն կը բաժնէ.
Ես ուրիշ բան, կամ ոչինչ կը նշմարեմ այն ատեն
Եւ ուրուականս է միայն զոր մարդիկ հոս կը տեսնեն։

Ինքնասպանին այս պատիժն է սահմանուած Աստուծմէ.
Ես կ'ողջնամ, կ'ըսեմ ձեզ, ու վերստին կը մեռնիմ,
Եւ կեանքի տենչս է անհուն ու կեանքի ուժս է ճղճիմ ...

ԻՆՉՊԵՍ ՏՂԱՅ ՄԸ ԿՐՆԱՅ...

Ի՞նչպէս տըղայ մը կրնայ տըղայութիւնն իր պահած
Ու թօթափած ալ ըլլալ այնքան, այնպէս ինչպէս դուն.
Ո՞ւրիկէ առիւր դուն այդչափ աշնանահաս գիտութիւն՝
Ձը թափելով գարնային քու ծաղիկներդ աղուաբաց...

Երբ կեանքը դէմդ անըսպառ ճամբու մը պէս կ'երկարի
Եւ դուն ըզքեզ կը տեսնես հետըզհետէ զօրաւոր
Ու գեղեցիկ, երջանիկ՝ վաղող մարզին վրայ անոր՝
Ետ դարձողի մը ինչպէս սիրտըդ այնտեղ կը փարի...

Եւ մոռնալով պահ մ'ամբողջ քու ապագադ՝ ներկային
Վրայ վարդագոյն ցոլացիկ, քու ջինջ աչքերըդ ի՞նչու
Արցունքներով ամպոտած խաւարիս մէջ կը նային...

Թող որ ե՛ս լամ՝ գոցելով դէմքըս ձեռքիս մէջ երկու
Ձի դուն հասնող գիտութիւնն ու գըթութիւնն ես վըսեմ
Ու ես քեզմէ գիտցուած ու գըթացուած այդ ծերն եմ....

... ԵՐԿԱՐ ԱՏԵՆ...

Երկար ատեն զիս կարծեցի երիտասարդ,
Տըղայ նռնիսկ, ու նայեցայ ես մեծերուն
Նախանձելով իրենց ուժին համար հանդարտ,
Իրենց շեշտին ու նայուածքին համար գիտուն...

Անցեալն անոնց ներկային մէջ կը կորսուէր,
Կ'ըլլար զանի բարձրացընող խմորը լոկ,
Ձէր պահանջեր իրեն համար ոչ ցաւ, ոչ սէր,
Հունտն էր՝ պայթած, որմէ կ'ելլէր հասկը ատուք...

Եկաւ տարիքը հուսկ ուրեմն ըսել ինծի՝
Ինչ որ չըսած ան կ'ստանայ ուրիշներէն՝
Թէ աչքը պէտք է ա՛լ վաղուան միայն յառի

Ոչ երէկին, ու այդ պշնումը յամբօրէն
Հեռացնէ զայն հուրերէն այս աշխարհի
Պաղեցընէ տակաւ՝ մինչեւ որ ա՛լ սառի...

ԱՆՏՈՒՆԻ

Աստուած, տըւիր շատերուն տո՛ւն մը. հոգ չէ թէ վարձու,
Որուն սեմէն ըսկըսեալ թագաւորի պէս են հոն,
Կրնան դընել-վերցընել և հաշիւ չեն տար մարդու,
Ուր իրենցն է Առաւօտն, իրե՛նց՝ ամբողջ Երեկոն...

Ինծի՛ հազիւ օտարի տան մէջ սենեակ մը օտար,
Ուր ոչինչ իմս է, ո՛չ իսկ այն անկողինն որուն մէջ,
Երազելէ, սիրելէ, գալարուելէ վերջ երկար՝
Կը մեկնի օր մ'ալ հոգին ճամբորդութեա՛նն իր անվերջ...

Ո՛չ իսկ պատին վրայ անոր՝ ճառագայթներն ինձ տըւիր,
Ծագած, շարուած հոն մէկ-մէկ, զոր ունենալ աչքիս տակ՝
Իմ հոգիիս ու մտքիս կեանքի աղբիւրն էր միակ...

Շուն մը անգամ, երբ կուգայ ցիղէ մը քիչ շատ ընտիր,
Իր մընայուն խորշն ունի. ես՝ իմ ձորձերս ու թուղթերս
Առած՝ նորէ՛ն կը մտնեմ այս նոր օտար խուցէն ներս...

ՈՒՐԵՄՆ ԱՅՍՊԷՍ

Ուրեմն այսպէս ես այլեւս մուրացկանին պէս յետին,
Պիտի խնդրեմ աշխարհէն սիրոյ սընունդս օրական,
Եւ չըգըտած ոչ մէկ տեղ, պիտի երթամ աղբիւսին՝
Աւելցուքներ ժողովելու անօթութեանըս դարման։

Եւ զի հարուստ ու հըպարտ եղայ երբեմն երազով՝
Պիտի ուզել չըկրնամ նոյն իսկ բարի հոգիէն,
Որ կանգ կ'առնէր դիպուածաւ զիս տոչորող հուրիս քով,
Ումպ մը գորով, շիթ մը սէր իր սափորէն լուսեղէն։

Ողբերգութիւնն այս անհուն պիտի տեսէ ա՛յլ այսպէս,
Ու պիտի զայն չըլըսէ ու չըտեսնէ ոչ մէկ անձ,
Ու իմ մութիւս մէջ տակաւ պիտի մարիմ, հատնիմ ես։

Մայրըս անգամ չըգիտցաւ ու չը հարցուց օր մ'օրանց
Թէ կ'ապրէի ես ի՛նչպէս, ի՛նչ սընունդով հոգիի.
— Ոչ ոք ինծի չափ կրեց անգըթութիւնը երկնի։

ԽԵՂՃ ՄԱՐԴԸ

Ա.

Խեղճ մարդ մըն էր անիկա՝ որ չէր կրնար և ոչ իսկ
իր խեղճութիւնը պատմել, գիտնալով թէ իր վըրայ
Պիտի խնդան չատ չատեր՝ ինչ որ վըտանգ մ'է պզտիկ,
եւ թէ ոչ ոք — ցաւն այս է — պիտի իր ցաւն հասկընայ...

Խեղճ մարդ մըն էր՝ որ սակայն կ'զգար ինքզինք շատ
հարուստ,
Բայց կ'ըմբռնէր նոյն ատեն թէ անսահման իր գանձով
կրնար ոչինչ ըստանալ, թէ ան ծովուն ներքեւ բուստ,
Ծառին մէջ խունկ էր միայն, ինքն էր այդ ծառն ու ծով...

Անոնց որոնց ընծայել ուզեց ամբողջ իր հոգին
Հին, հին ատեն, չըկրցաւ մինչեւ անգամ մատնանիչ
Ընել իր սէրը անհուն և ըսպասեց անձկագին...

Այնպէս որ երբ զինք կանչեն օր մ'աշխարհէ մը ուրիշ
Ու մօտենայ մահն իրեն, պիտի կրնայ դժուարաւ
Տանիլ խեղճ մարդն որ երբեք սիրտը պարպել չըկրցաւ...

Բ.

Խեղճ մարդն անգամ մը միայն, և այդ ծովու մը եզերք,
Յուսաց, խենդի պէս յուսաց, և յոյսը պահ մ'իւր վըրայ,
Խըտացած յոյսը իրեն, տեղաց իբրեւ մանանայ,
Եղաւ ծունկին քովը ծունկ, եղաւ ձեռքին ներքեւ ձեռք...

Օհ, ա՛յն կապոյտը ջուրին, անոր ծնփանքն, աւաղին
Հիւլէացած նուիրումն իրենց ոտքին, մարմնոյն տակ,
Ու հըրաւէրն երկընքին մէջ ամպերուն ըսպիտակ,
Ու իրենց մօտ՝ պահապան ժայռերուն սեպ հովանին...

Խեղճ մարդն, ելած ինքզինքէն, թափեց իր գանձը անհուն՝
Նախ վախնալով, դողալով, միայն քիչ-քիչ ամէն օր,
Ամբողջովին օր մըն ալ՝ լուռ նայուածքին տակ անոր...

Բայց սիրելին՝ վարժուած մակընթացմանը ծովուն,
Այս յորդումէն խրտչեցաւ ու քաշուեցաւ յանկարծ ետ
Եւ ծովը, ծո՛ղն, ամէն բան առաւտարաւ իրեն հետ....

Գ.

Խեղճ մարդն անկէ ի վեր միշտ — եղաւ տարի մը հիմա —
 Կ'անդրադառնայ այդ դէպքին. կ'զգայ ինքզինք մերթ
 Գատարկ
 եւ մերթ նոյնքան դեռ յեցուն. երբեմն խիստ կը վախնայ
 Յիշատակէն. կը խմէ երբեմն անոր հիւթը բարկ...

Երկար օրեր՝ կը մոռնայ.... Տեսնելով հին սիրելին՝
 Կ'ըսէ՝ այս էր ու կ'երթայ՝ խաղաղութիւնն իր գըտած,
 Սուրբի մը պէս զոր տարրերն հաւաքաբար փորձեցին,
 Եղան նախ լոյս ու շքնորհ և յետոյ բոց ու հարուած...

Եւ կ'օրօրուի ներկային ալիքներուն անձնատուր,
 Թողած մեռելն իր ետին... Սակայն որքան գիշերներ
 Մեռելն իր գէմ՝ կը ցատէ ու մինչդեռ ինք անհամբեր,

Կ'երկարէ ձեռքը անոր, ան, ժըպիտով մը տըխուր
 Կ'անհետանայ վերստին, ու կը խորհի ինք՝ խեղճ մարդ,
 Թէ իրեն պէտք է այլեւ ըլլալ մահուան չափ հանդարտ...

ՆՈՐԷՆ ՄԻՆԱԿ...

Նորէն մինակ, ես մինակ կը դառնամ տուն այս գիշեր
Այնքան անցորդ տեսներէ և ըղձալէ վերջ այնքան
Որ մէկն ալ հետըս քալէր ու խօսակցէր իբր ընկեր,
Մէկն անոնցմէ որ այնքան էին ազուոր ու անցան...

Կը դառնամ տուն, օհ, ի՞նչ տուն, ոչ իսկ խրճիթ մ'որ ըլլար
Ինծի եկած անցեալէն ու պաշտպանէր իմ վաղս ալ,
Ուր չըզոդար յիշատակն հոն ըզգալով զինք օտար,
Կարենար յոյսն ուր ապրիլ ու երգել քիչ մ'ու խնդալ...

Մինակ... և սիրտս ահագին շեղջ մ'է կարծես կուրծքիս տակ,
Հիմա թրջած անձրեւէն, գլուած հովէն, ծուռ դիզուած
Շեղջ մը խոտի՝ որ վերէն վար կը փլլի ա՛լ յանկարծ...

Ահ եթէ մայրըս ծերուկ գիտնար թէ ա՛յսքան մինակ,
Այսքան անտէր ու անսէր պիտի մընամ ես այստեղ,
Ջիս չէր թողուր, կը տանէր զիս իրեն հետ միատեղ...:

ԽԵՆԴԸ

Օհ ինչպէս խենդ եղայ ես, խենդ ինքզինքին վընասող,
Խենդ զի չըրի այն բոլոր խենդութիւնները՝ որոնք
Ընել սաստիկ կ'ուզէի, որոնց համար աչք ու յօնք
Կը շարժէի մութին մէջ, էի ամբողջ տենդ ու դող ...

Եւ հիմա՝ հովը կրնայ ինծի բերել բուրումներ
Հորիզոնէն հեռաւոր կամ ածուէն սա մօտիկ,
Կրնայ արեւն աստղ ընել գայլախաղները պզտիկ,
Մեծ յոյսն անգամ խենդութեան զիս թողեր է ու մեկներ ...

Բայց սիրելով կրնայի՞ զիս սիրցընել դիպուածին,
Չըտալ համբոյր մը միայն՝ այլ և առնել սարսուղին,
Պահել շրթանցըս վըրայ անոր այրուցքը անդին ...

Երաշտն ի՞նչ փոյթ, ի՞նչ փոյթ սողն՝ եթէ հեղեղն ատենօք
Խայտացուցեր էր մինչև ընդերքը սիրտն հեշտողոգ,
Տըւեր հրճուանքը իբմէ ծըլած հունձքի մը ատոք ...

Խ Ո Ր Հ Ո Ի Ր Դ

Որպէսզի քեզ չըպատէ այդքան խորունկ տխրութիւն,
Այսուհետեւ խորհէ՛ լոկ
Մեռելներուն և յետոյ հետըդ մեծցած ողջերուն,
Մոռցի՛ր ուրիշ ամէն ոք ...»

Անո՛նք որ պահ մը քեզի զաւկի նըման մօտեցան,
Ձոր դուն հօր պէս սիրեցիր,
Հիմա չեղեալ համարէ՛ : Տո՛ւր կըրակին մաքրութեան
Ամէն նըկար, ամէն գիր

Եւ մտածէ՛, եթէ պէտք է անցեալին մտածես,
Մեռելներուն անփոփոխ,
Մեռելներո՛ւդ սիրալիր որ ծանրը չեն գտներ քեզ
Եւ դէմըդ չեն պահեր ոխ

Տըկարութիւնը իրենց յիշեցնելուդ համար դեռ
Անո՛նք միայն, ու յետոյ
Քեզի ոչինչ չըպարտող քանի մը հին ընկերներ
Ու դարձո՛ւր էջը սիրոյ»

ԱՆԽՈՍՏՈՎԱՆ...

Անխոստովան, ինքնուրաց՝ երբ դեռ կ'ապրէր յոյսը յիս,
Անուշ էր դեռ Յիշատակն ու կը ջամբէր քիչ մը ուժ
իմ չըքաւոր, սէրէ դուրկ, պատրանաթափ հոգիիս,
Ինք՝ կարծես ջուր կանայի, ան՝ ըսպառած գինւոյ կուժ:

Սակայն մեռե՞ր է անշուշտ, իր անկիւնին մէջ ծածուկ,
Ծերունի յոյսն որ յաճախ, ձեւանալէ ետք մեռած,
Կը խրլըրտէր. կը կ'անգնէր ու քայլերուս տրտմաշուք
Կը ցուցունէր, վերստին, ճաճանչայորդ դուռ մը բաց...

Եւ Յիշատակն որ ա'յնքան եղած էր քաղցըր ինծի,
Ձիս ըսփոփած, ինձ բաշխած էր իրական մերթ հեշտանք,
Մեռելն իր քով ըզգալով՝ ալ ինձ ոչինչ կը խօսի...

Ոչինչ հինէն կը պատմէ, գիտնա՞ր կարծես թէ պատրանք
է ամէն բան, ամէն բան, և թէ չկայ անցեալն ալ
Երբ Ապագան չի կրնար գէթ կայծ մ'ու շող մ'անոր տալ...

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Իմ խեղճ սիրտըս, այսքանով, ա՛լ այսքանով գոհանալ
Պարտաւորուած ես հիմա, է՛ն թշուառին իսկ մերժած
Պատառներովն այս պատիր ... որոնց համար ալ օրհնեալ
Ըլլայ նորէն մեզ զանոնք շընորհող ձեռքն այս գըթած ... :

Բայց երանի՛ թէ գութով ըլլար գործած անիկա,
Իմ խեղճութիւնըս գիտնա՛ր և իր սրտէն գէթ փըստը
Մ'ըլլա՛ր գըրած նըւէրին մէջ զոր գողով ըստացայ,
Որուն տըւի փոխարէն կարօտս ու սէ՛րըս բոլոր ... :

Մինչդեռ, աւա՛ղ, ան ոչ իսկ աչքերուս մէջ նայեցաւ՝
Երախտայող արցունքին լեցուիլը հոն տեսնելու,
Երբոր թողուց որ իյնայ շուրթս իր շուրթին վրայ հըլու ... :

Եւ հրճուանքիս մէջ հիմա կը գտնեմ ցա՛ւ մը անբաւ ...
Սըգաւորին եմ նըման՝ որ չըկրցաւ սփոփուիլ ...
Ծարաւին եմ՝ որ քացախ խըմեց կաթիլ առ կաթիլ ... :

ՀԻՆ ՓԱՓԱՔ

Նորէն ո՛րքան, այս ո՛րքան դիպուներ է մէջըս փափաք
Գեղեցկութեան և սիրոյ՝ իրարու վրայ ցոլացած.
Եւ այդ փափաքը ի՞նչպէս աչուընեւրուս ներքեւ փակ
Կ'ըլլայ ճաճանչ ու կուրծքիս մէջ կ'ըլլայ հեք ու հարուած...

Ի՞նչպէս կ'ուզեմ հանդիպիլ հիմա մէկուն վերըստին՝
Որ ըլլայ քաղցր ու ազուոր, նման անո՛նց որ երբեմն
Ոչնցան կեանքիս ընդմէջէն և զիս ա՛յնքան յուզեցին,
Որ կը յիշեն զիս հազիւ, զոր ես ընդ մի՛շտ կը տեսնեմ...

Եւ այս փափաքը ի՞նչպէս դող կը հանէ իմ հոգիս,
Փափա՛քն ազուոր էակին ձեռքը մեղմիւ բըռնելու
Եւ նայելու աչքին մէջ ու թաղելո՛ւ այնտեղ զիս...

Օ՛հ, այս փափա՛քն որ այսօր, զերդ լուսնալոյս մը ազու
Գիշերիս մէջ կը հոսի և ցոյց կուտայ ինձ նորէն
Նաւ մը տանո՞ղ զիս հեռու, նա՛ւ մը՝ եկա՛ծ հեռուէն

ԵԹԷ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

Եթէ գիշեր մը, Մարտէյլ, Գանձալիէրին վրայ, ինծի,
Սեւ ակնոցով, սեւ պեխով մ'արդ մը չըլլար հանդիպած,
Եւ համոզած ու տարած չըլլար զիս տուն մը գաղտնի,
Կեանքէն նուազ կըրէի պիտի ցնցում ու հարուած:

Կեանքս անցնէր պիտի հոն, թերեւս երկար ու ցրվերջ...
Օհ, քաղցրութիւնն ա՛յն սիրոյն որ այդ պահուն զիս կ'օրրէր,
Եւ որ հեռուն, դեռ տարի մը հովթըփեց հոգւոյս մէջ,
Մինչ գըլուխէս ու մարմնէս կ'անցնէին բուռն հովեր...

Այնուհետեւ նետուեցայ տեղէ ի տեղ, անընդհատ՝
Հիւսիս, հարաւ, արեւելք ու արեւմուտք վերըստին,
Կարծես թէ միշտ ի խնդիր սրտէս փախած արեւին...

Կ'երթայի մերթ եզերքէն այգիներու ծաղկաշատ.
Կը նայէի ըղձանքով. պարտէղը բաց էր, ոչ ես,
Ցանց մը անտես կը պահէր ծաղիկն հեռու իմ ձեռքէս....

ԾԱՌՈՒՂԻ ՄԸ ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՄԷՋ

Գիշերուան մէջ չորս կարգ ծառ... խաղաղութիւն ...
լուսնի լոյս

Որքան յաճախ անցեր եմ անոնց քովէն, ներքեւէն ...
Վայրկեան մը լոկ այս գիշեր, իրենց մէջտեղն եմ նորէն ...
Ու կանգ առած՝ կ'ունկնդրեմ Յռանըւազը հողւոյս

Մառերն յօտուած են ամբողջ... Անոնք ի՞նչպէս են
մեծցեր

Կը կարկառեն դէպի վեր ճիւղերնին մերկ տակաւին ...
Գետնին վրայ, քովէ քով, շուքերն իրենց կը պառկին՝
Մեռելներու պէս անթաղ, նիհար, երկար մեռելներ

Երսուն տարի, Աստուած իմ... Անոնք ու ես, այն ատեն,
Թարմ էինք դեռ ու հազիւ նայած ենք մերթ իրարու՝
Մեր աւիշովը լեցուն, մեր ճիգին մէջ մեծնալու

Իմ շարժուն շուքըս հիմա ծառերը մեծ կը դիտեն
եւ կը ճանչնան զիս կարծես և ինչ կ'ըսեն մեղմաբար—
Տեղ փոխելով այդքան շատ՝ տուժեցի՞ր թէ շահեցար

ՊԱՏԻԺԸ

Պղտիկ ու ջինջ, ջինջ տըղան ինչպէս մեծցե՛ր է հիմա,
Փախեր գացեր է առաջ ու զարնուած ժայռերու,
Դարձեր է ետ, աղտոտած, ու դէմս ուղիղ կը կենայ
Անխօս, անշարժ, անհըլու

Կը մօտենամ. ծընօտիս գըլուխն հաղիւ կը հասնի,
Ալեծածան իր մազերն ունին ոսկւոյ մութ ցոլքեր.
Կը բարձրանայ անոնցմէ բուրում մը բարկ մեխակի
Զոր, ո՛չ, շնչել չեմ ուզեր

Եւ զայրացած կը դիտեմ ես վերէն վար այս տըղան՝
Բայց և տակաւ կը կարդամ զինքը գիրքի մը պէս բաց...
Յետոյ մէջէն տողերուն, անոնց ներքեւն ու վըրան՝
Գիրքն իմ կեանքիս մոռցըւած ...

Իր մէջը զի՛ս կը տեսնեմ այս տարիքին՝ երբ նոյնպէս
Իմ գաղտնի կեանքս ունէի, մըղումներովն իր գաղտնի...
Բայց դեռ փոքր է, ու տարբե՛ր կը կարծէի զինքը ես...
Ո՛չ, պէտք է ան պատժուի

Կը ծըռիմ քիչ մ'ալ վըրան ու խոսոսալ մ'իւ մազերէն
ձիշդ երեսիս կը քըսուի... Ծեծ թէ խըրատ իրեն տալ,
Ուսը ափիս մէջ կ'առնեմ ու կը սեղմեմ ուժգնօրէն,
Ուսը, եւ թեւն, արմուկն ալ...

Եւ մինչ կ'ուզեմ զայն պատժել՝ վըրան ողորկ իր ճակտին
Կ'իյնան չըթուէքըս բացուող.. Տըզուն հասակը յանկարծ
Ճիւղի մը պէս կը սարսի, տաք կաթիլներ կը գլորին
Երեսներէն բըռնկած

«Հայրի՛կ, հայրի՛կ» կը գոչէ՝ հեւքին, հեծքին մէջ անվերջ
Հիմա ինծի փաթթըւած, համբուրելով ինքն ալ զիս ...
— Երեկ գիշեր ես այսպէ՛ս մեղքը առի քունիս մէջ
Իմ չունեցած զաւակիս

ՈՎ ԵՐԱԶՈՒՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ...

Ով երազուն մանկութիւն՝ որ մանկութիւնըս եղար,
Կը փափաքիմ, ոչ այլեւս ըզքեզ ապրիլ վերստին,
Այլ հանդիպիլ նըմանիդ ու զայն դիտել գաղանաբար
Եւ սէրերուն վրայ հսկել որոնք մեղմիւ կը բացուին ...

Բայց դուն, խրտչոտ մանկութիւն, մանկութիւն լուռ եւ
խոհուն,

Ամէն բանէ զգացուող, ուրախացող ու լացող,
Ինչո՞ւ դուն չես երեւար խորն այս տըղոց աչքերուն՝
Ուր կան բոցեր այգաշող, բայց առտըւան չըկայ ցօղ ...:

Ժամանակով, օ՛հ երկար ժամանակով, և հոգւով
Դուն հեռացած մանկութիւն, ուրեմն ոչ իսկ հընա՞ր
Պիտի ըլլայ քու շուքիդ պատահիլ հոս շուքիս քով ...:

Եւ ալ բընաւ չըտեսնէ՞ պիտի ծառն այս շանթահար՝
Սաղարթագեղ թուփ մ'հեռուն ուր թռչունները կ'երգեն,
Նոյն թռչուններն որ փախան իր անտերեւ ճիւղերէն ...:

1919

ՊԶՏԻԿ ԸԼԼԱԼ...

Պզտիկ ըլլալ վերստին, ըլլալ աղուոր ու սիրուիլ՝
Փափաքելով, գիտնալով սէրն ու արժէքը անոր,
Յանձնել սիրոյ արեւին սրտիդ թերթերը բոլոր,
Սէրն անձրեւի պէս գարնան ժողովել կաթիլ առ կաթիլ....:

Պզտիկ ըլլալ ու աշնպէ՛ս մօրդ կուրծքին, թեւերուն
Երազագին փաթթելի որ ան պատրանքն ունենայ
Թէ նորադարթ աղջկան իր հին օրերն են հիմա
Ու համբուրէ ինքն ալ քեզ խըռովալոյդ, սարսըռուն....:

Սքանչացուիլ ու սիրուիլ գեղեցկութեանն աչքերուդ,
Ճերմակութեանը մորթիդ և քաղցրութեանդ ալ համար
Եւ քեզ գգուող զեփիւռին ներքեւ մեծնալ յամրաբար...

Եւ թէ վերջէն փըշէր իսկ պախուրի հովը՝ ի՞նչ փոյթ,
Թէ սէրը վէրք տար միայն ու տեղար կեանքն ալ հարուած,
Սփոփուէի պիտի միշտ մանկութիւնովս ողորմած....:

ՔԱՆԻ Մ'ԱՆԳԱՄ...

Քանի մ'անգամ — կը պահեմ ես անոնց յուշը յաւէտ —
Դիպուածը դէմըս հանեց, մութէն հանեց ինձ համար
Աղուոր դէմքով ու անուշ հոգւով էակ մ'որուն հետ
Խաղաղեցման մեր տենչանքն արծարծեցինք գաղտնաբար...

Լուռ կամ խռարոտ կեանքիս մէջ՝ միայն քանի մը անգամ
Երկու նըւագ, իրարմէ ծընած հեռու, շատ հեռու,
— Օհ, աղատ երգը անոնց, իմ եղանակըս կարկամ —
Գալով յանկարծ քովէ քով, դաշնակուեցան իրարու...

Ի՞նչ փոթորիկ, Աստուած իմ, բայց և յետոյ ի՞նչ անդորր,
Յորձանալար ի՞նչ հեղեղ, ի՞նչ զըրհում և բախում,
Եւ յետոյ ի՞նչ ծիածան՝ հորիզոնին վըրայ նոր...

Նըման մարմնոյս քրանաթոր, կ'ըլլար հոգիս ալ խըխում,
Եւ բերքն իր այդ օրերու կ'ըլլար առատ և աստք,
Եւ ի՞նչ ուժեղ ու պայծառ զիս կը գտնէր ամէն ոք...

ԱՂԲԵՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐՆԵՐ

Ճամբորդ, քեզի պէս ես ալ կուգամ մութէն՝ ի խնդիր
Արեւափառ բաց օդին, և հազիւ բանտըս թողած՝
Կ'իյնամ մութին մէջ կուրծքիդ, ուրախ՝ եթէ ծրծեցիր
Քըչիկ մը ուժ ու բաշխել պիտի կրնաս զայն ոմանց:



Ճամբորդ, խորհէ իմ վըրաս. ես որ էի շիթ առ շիթ
Մղուած, շատցած հողին մէջ. ես որ էի երկինքէն
Իջած ընդերքը երկրի, ես կը հոսիմ գոգն ամիդ...
Ու թեւերուն վրայ արփւոյն կ'ելլեմ երկինքը նորէն:



Դուն որ կեցած պահ մը հոս մաքրընցար աղտէն այն
Որ կը փակչէր թեւերուդ, երեսներուդ, ոտքերուդ,
Ճամբորդ կեանքի մեծ ճամբուն, երնե՛կ եթէ նոյն հետայն
Դուն սրբեցիր հոգիէդ իղձեր օտար, տենչեր մութ:



Դեռատի կին կամ աղջիկ՝ որ հոս ամէն իրիկուն
Կուգաս սափորըդ լընուէ, զայն կ'առնես վեր փափկօրէն
Եւ կը դընես գլխուդ վրայ ու կը մեկնիս օրորուն...
Տե՛ս, զմայլած կուգամ պահ մը հետքերո՛ւդ վըրայէն...:

ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

Եկած է օրն ուր կ'ըսեմ ահա մարդոց.— Ես ան չեմ
Զոր կը կարծէք. ես տըկար, շատ տըկար մարդ մըն եմ լոկ,
Վստահ ոչ մէկ խորհուրդի, լի կասկածով— մըտահոգ՝
Շարժումներու ճշդութեան, գացող մութին մէջ դժխեմ

Յետոյ կ'ըսեմ դեռ անոնց.— Զիս ոչ մէկ տենչ բաւական
Տաքցուց որպէս զի անով ես տարածուիմ, ըլլամ ուժ.
Իմ մառանիս մէջ չունիմ ոչ մէկ կարաս, ոչ մէկ կուժ՝
Լեցուն գինւով հըրավառ՝ ուրկէ մարդիկ արբենան ...

Եւ ի վերջոյ.— Ես խելօք. ոչ, խենդութեան անկարող.
Իմաստուն. ոչ, զի երբեք չըկրցաւ միտքըս յաղթել
Բընազդներու՝ որ ըրին զիս ինծի փոս մը անել ...

Եւ երբ այսպէս թեթեւամ ծանրութենէն զիս ընկճող՝
Պիտի դառնամ Աստուծոյ և պիտի փառք տամ իրեն
Որ չընելով զիս ուզածս՝ ըրաւ եղածըս նորէն ...

ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Ո՛րվ ծերութեան խորհուրդներ, շատ աւելի խորութեամբ
եւ ճշգրութեամբ ա՛լ հիմա, մարդու հոգիս դարգմանող...
եւ նախընտիր՝ զերդ ամպոտ երկինքն երկնի մը անամպ՝
նըկարումին աշխարհի. — խորհուրդներ խոր ու անշող,

Կը ճաշակեմ ձեզ ահա, ձեզ կ'որոճամ օրն ի բուն,
Կը ծըծեմ հիւթը ձերին և երակներըս ամբողջ,
Այժմ պակսած արիւնէ, կ'ըլլան ձեզմով լեփլեցուն,
Ձեզմով հարուստ կ'զգամ զիս, նոյնիսկ ձեզմով ալ առողջ ...

Դուք խորհուրդներ ծերութեան, ա,յնպէս դիւթիչ էք երբեմն՝
Որ նոր կեանքի մը կարծես ուժը իմ մէջ կը գտնեմ
Եւ կը ցանկամ ձեզ փորել ու պրպըտել ձեզ անվերջ ...

Եւ զի գիտեմ թէ շուտով պէտք է մեկնիլ՝ կէս թողած
Ամէն շարժում ու մղում, ես կ'ուզէի որ Աստուած
Ինծի թող տար, ձեզ տանիլ հետս՝ ապագայ կեանքիս մէջ ...

ԱՅԱՒԱՍԻԿ

Ահաւասիկ կեանքիս աշունը արդէն
Եւ կը կարծեմ թէ ամառ է տակաւին.
Մերթ կ'ունենամ պատրանքն անգամ գարունին՝
Դէմքս ծաղկող ուրիշներու գարունէն ...

Ո՛րչափ, ո՛վ Տէր, ծառի փափուկ ծաղիկներ
Ինկան սրտէս խորշակահար, ցրտահար.
Որչափ պըտուղ ալ երբեք չեն հասուննար՝
Զի որդ մը միշտ զանոնք ներսէն է կերեր ...

Բայց գարունէն և ամառէն իմ կեանքին
Ես կը պահեմ յուշը կապոյտ ծովերու
Եւ նստերու՝ գացած աշխարհ մը հեռու ...

Նոր յոյսերով երբեմն դեռ կ'օրերեմ զիս,
Սակայն վըրաս, ինչպէս թե մը խաւարի,
Կ'իյնայ ներկան և ամէն լոյս կը մարի ...

ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒ...

Վաթսուն տարու եղայ երէկ ... ի՞նչ կատակ,
Վաթսուննոց մ'ա՞րդ եմ միթէ,
Հանդարտ, հանգչած, իմ անցեալիս շուքին տակ,
Աղատ վէրքէ, կամիթէ

Ձոր կ'ընդունիմ կոշտ չկապած սրտիս վրայ
Ամէն մարդէ, ամէն օր,
Եւ տենչանքէն՝ որ ինծի միշտ ցոյց կու տայ
Արքայութիւն մը միշտ նոր ...

Վաթսուն տարու ... Անցայ սահմանըդ արդէն
Ուր հասնելու յոյսն երբեք
Ոչ ալ փափաքն ես ունէի հին ատեն
Եւ որ մինչեւ իսկ երէկ՝

Երբ երեւցաւ յիսունն իբրեւ ուրուական
Ինձ կը թուէր իբր հըրէշ
Որմէ փախայ հոգիիս մէջ յողնաբեկ ...

.

ՊԻՏԻ ԱՊՐԻՄ

Պիտի ապրիմ՝ ես վաթսուներէն աւելի,
Պէտք կա՞յ, պէտք կա՞յ ապրելու...
Երբ որ փափաքն հողիին մէջ կը հատնի՝
Ի՞նչու երթալ դեռ հեռու ...

Հայրըս մեռաւ իր վաթսուներէն, ու բոլոր
Իմ եղբայրներս ու քոյրս ալ,
Ատկէ կանուկ խոնարհութիւն մ'ըրին խոր
Կեանքին, գացին քընանալ ...

Ինչպէս շատերն անոնց որոնք երգեցին
Ինձմէ առաջ, ինծի հետ,
Անցան ճամբան, դեռ չըհասած վաթսուներէն
Ու լըռեցին առ յաւէտ...

Յանկարծահաս ահա նաեւ Սնիկա,
Սարսափազդու, ահարկու,
Որ կուգայ դէմս և վաղն արդէն պիտի գայ
Կուրծքս իր ներքեւ ճզմելու....

ԱՅՍ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Այս ծերունին զոր յաճախ դէմը հիմա կը տեսնես
Եւ որ քու հետը կուգայ ալ ամէն տեղ անընդհատ,
Որուն նըման կը խորհիս ու կը գործես անոր պէս,
Այս ծերունին, ա՛լ յոգնած ու յոյսէն իսկ յուսահատ,
Ո՛վ իմ հոգիս, դուն, դո՛ւն ես . . .

Եւ այս մանուկն որ երբեմն դէմը յանկարծ կ'երեւի
Եւ կ'ուսուստէ, կը խնդայ,՝ կը բողոքէ, կը պոռայ,
Որ խօլարձակ կ'արշաւէ ֆարգերուն մէջ հին յոյսի
Եւ կը նստի մերթ մեղմիւ ծերունիին գանկին վրայ,
Հոգիս, քու դէմքըդ ունի . . .

Խոժոռադէմ ծերունին չարաճըճի այդ տղուն
Չուզէր խօսիլ ալ բընաւ, կարծես օտար է անոր.
Իր մըթողող աչքին մէջ միւսին նայածքը ժպտուն
Երբ կը սուղի՝ կը ծըռէ այժմ իր գըլուխն ալեւոր
Ու կը նայի ան հեռուն . . .

Ու ծերունին որ այնքան դեռ կը սիրէ այդ տղան,
Ու տղան ալ որ կ'ուղէ մըթիթարեւ ծերունին,
Այսպէս՝ իմ մէջըս անվերջ իրարու քով կ'երեւան,
Այսպէս երբեմն իրարու դէմ յանդիման կը նային
Այսպէս իմ կեանքըս կ'ըլլան . . . :

ԵՍ ԱԼ, ՈՎ ՏԵՐ...

Ես ալ, ով Տէր, վատահօրէն բան մը կ'արժեմ
Եւ աւելի քան թէ շատերն որ կը սոնքան,
Որ կը ծափուին, կը փնտռուին, կ'ելլեն միշտ բեմ,
Որոնց առջեւ կը խոնարհի տխմար ներկան...

Ամբարտաւան խօսքիս համար ու խորհուրդիս՝
Մի զայրանար ու մի պատժեր զիս, ո՞վ Աստուած,
Եւ դուք, մարդիկ, որ չըտեսաք, չըճանչցաք զիս՝
Մոռցէք այս ճիչն, համարեցէք զայն չըլսուած...

Այնքան համեստ, այնքան խոնարհ ես միշտ եղայ,
Ու կ'ուզեմ միշտ ըլլալ այդպէս ամենուն քով,
Կ'ուզեմ մընալ սեղանասպաս իբր աբեղայ՝
Պատարագչին բոլորանուէր ծառայելով,

Որ զեղումիս համար այսօր կը զարմանամ
Եւ այս անգուսպ ցայդքը ո՞ւրկէ, կ'ըսեմ, եկաւ,
Եւ հսկելով հոս իր կազմած մուղտ ու տարտամ
Լիճին վըրայ՝ զիս այնտեղ չեմ գտներ բընաւ...

Բայց ճշմարիտ — ներքե՛ միշտ, Տէր, և դուք մարդիկ —
Ու խորագգած բան մը գուցէ շարժեց զիս արդ,
Զիս մըսեցուց առանձնութեան ցուրտը սաստիկ
Կամ արթնցաւ իր թմբիրէն սիրտըս հանդարտ

Եւ տաքցընող կարծես սիրտեր ուզեց կանչել
Եւ զիս ինծի ուզեց ընել բարձր օրինակ
Զոր պէտք էի անցնիլ թափով մը անարգել
Փոխանակ թող քընանալու իր շուքին տակ...

Ի՜նչ փոյթ ուրեմն որ երեւամ հըպարտ ու սոնք
Ան սիրոյ պէտքս ու պաշտամունքս է մեծութեան,
Մարդոց յարգանքս, իմ սիրելու կերպս է զանոնք
Իմ՝ ընծայումս է առ Աստուած, ու ճիշտ է ան....

ՉԵՄ ԳԱՆԳԱՏԻՐ

Չեմ գանգատիր, բայց անշուշտ, մայր իմ, քեզի կը
պարտիմ
Քեզի՝ կոտրած իմ հոգիս, հոգիս՝ տրտում մահու չափ...
Կտրիճ թէեւ բայց կեանքէն եղած էիր յուսախար,
Երբ ակամայ, դիպուածով, զիս յղացար դուն, մայր իմ:

Ինծի ըսին թէ ի՞նչպէս, խոնջէնքիդ մէջ ու վշտիդ
Սարսափը քեզ համակեց, երբ որ յանկարծ, տարիներ,
Տարիներ վերջ եղբօրմէս, դուն զգացիր թէ նոր ծիտ
Մը պիտի գար ու նորէն պիտի քու բռնըդ յուզէր...

Հօրըս տարիքն ու քուկդ ալ, հին յոգնութիւնըդ ամբողջ
Եւ նոր երկիւղդ ու հոգերդ փոխանցեցիր դուն ինծի,
Մայր իմ, ծընած երբ չէի և կաթըդ երբ ծըծեցի...

Ու դէմքդ ամպոտ տեսայ միշտ՝ երբոր բողբոջ առ բողբոջ
Կը բացուէր սիրտըս տակաւ, և այդ ամէնն է հիմա
Որ ինձ կարծեմ թէ անվերջ այս թրթռացումը կուտայ...

ՄՕՐՍ ԵՐԱՋԸ

Մայրս, ութսուննոց, ըսաւ ինձ. — Գեղմով յըղի էի ես, Գառսուն տարու, ամըչցած... Գիշեր մ'երազըս տեսայ՝ Որ ծրնելի ես ու նստած մինչ քեզ կ'օրրեմ՝ ետեւէս Մարդու մը շուքը յանկարծ եկաւ ինկաւ դէմքիդ վրայ...

Գլուխս այն կողմ դարձուցի. բարձրահասակ — (քեզի շատ կը նըմանէր անիկա), պարոնտառս էր, հօրըդ հայրն, վաղուց մեռած այն ատեն, որ անաղմուկ ու հատ հատ Գայլ փոխելով՝ մօտեցաւ և օրրոցիդ կեցաւ ծայրն...

Մէջքէն քակեց հնդկական շալէ շինուած իր դօտին՝ — Նըշանը իր մեծութեան, կշռեց կարծես, ու յետոյ լալին շարժումով մը ձրդեց վրան օրրանիդ կամարին,

Եւ հեռացաւ՝ ուղղելով քեզի նայուածք մը սիրոյ...
Ես՝ դողահար արթընցայ և ոչ ոքի բան չըսի.
Հիմա ծեր եմ, քուկդ է ան՝ ահա կ'ըսեմ զայն քեզի...

ՄԵԿՆՈՒՄԷՍ ՕՐ ՄԸ ԱՌԱՋ

Մեկնումէս օր մը առաջ մայրըս ըսած էր ինծի .
«Հօրըդ տունէն ետք, տըղա՛ս, իմ հօրըս տունն ալ գընա...
Ձախ թեւին մէջ, չըմոռնաս, իր վերի յարկն ելլելու,
Պզտիկ սննեակն որ այնտեղ պարտէղին վրայ կը բացուի
Իմ սննեակս է, յատկապէս ինծի համար նըկարեւ
Տըւած էր հայրս, իր պատին վրայ թռչուններ գոյնղգոյն»
. Երբ մօրեղբայրըս Պոլէն
եկաւ և հիւր մընաց մեզ, զիս հանեցին սննեակէս
Ու ես լացի այն ատեն... կը հասկընա՞ս, անպատճառ
Գընա և տես ու ինծի նըկարագրէ նամակով»

Սրտատըրոփ դուռնէն ներս մըտայ տունին ու կեցայ.
Մայրըս, հիմա ծերունի, երբոր պզտիկ աղջիկ էր,
Այս բակին մէջ կը խաղար, կը վաղվըգէր, կը գոչէր.
Ան վեց ամիս, միայն վեց, մինչեւ եղաւ ինն տարու
Քահանային քով գընաց, Գործոց, Սաղմոս կարդալու.
Նըշանուեցաւ այդ տարին, և նըշանած աղջըկան
Ըսին թէ ա՛լ չի վայլեր երթալ դպրոց, ու այդպէս
Դեռ միայն ինը տարու՝ զըկըւեցաւ խաղալէ,
Զըկըւեցաւ կարդալէ ու սկըսաւ երազել...

Ահաւասի՛կ, այն սննեակն է զոր ուզեց որ տեսնեմ.
Հոս ապրեցաւ, փոքր աղջիկ, և հոս յուզմամբ երազեց....

ԻՐ ՄԱՅԸ ԼՍԵԼՈՎ

Եղան ա՛յնքան մեկնողներ
Անդարձ՝ սեմէն իր տունին.
Ու այժմ ի՛նքն է մեկներ
Տունէ մ'օտար, առանձին ...

Քեզի համար մանաւանդ
Որ կ'ապրէիր վշտահար,
Մա՛յր, կ'ուզէի որ մահուանդ
Ետին ըլլար Անդրաշխարհն,

Ուր գտնէիր քու մեկնած
Սիրելիներդ բոլոր
Ու ըստփութէ՛ր ցաւըդ խոր ...

Եւ եթէ թոյլ տար Աստուած՝
Ընդունէի՛ր այնտեղ դուն
Վերջին զաւակդ այս նըկուն.

ԳԵՐԵԶՄԱՆՔ

Առաջ երկու էին հոն, հիմա ութն են՝ այն պղտիկ
Քառակուսի գետնին մէջ, և կան երկու ուրիշներ
Զանոնք կանխած, քընացող քունը իրենց հանդարտիկ՝
Շրջափակին մէջ այդ նոյն մահաստանին ծառաստուեր....»

Ան որ գընաց էն առաջ՝ հղաւ եղբայրըս երէց,
Երսո՛ւն տարու, խեղճ Տիգրան։ Յետոյ Տրդատը անուշ՝
Հաղիւ երեք տարեկան, զոր քահանան մկրտեց
Տըղու գրկէս առնելով իր մերկութիւնը քնքուշ։

Իսկ «Թաղ»ին մէջ կան կարգաւ՝ հայրըս, քեռայրս ու միակ
Քոյրըս՝ նըման սրբուհւոյ։ Վերջէն՝ երկու մեծ եղբայր.
Տասներեքին մէջ մարած եղբօրաղջիկս Արուսեակ.
Տասնըեօթին դալկացած՝ յըրոջըս Թոռը Նորայր....»

Ամենէն Վերջ, անցեալ օր, գընաց անոնց միանալ,
Ամենուն ցաւն իր սրտին մէջ կըրելէ հալումաշ՝
Ծերունի մայրս, օ՛հ իմ մա՛յրս, աղէտահար անգամ մ'ալ,
Որ էր այ՛նքան իմաստուն ու անձնըւէր ու չարքաշ....»

Իմ ընտանիքըս ամբողջ կը բռնակի հոն ալլ ևս՝
Այդ հողին մէջ ան կարծես թէ մեր հին առունը ըլլար.
Բաց է իմ տեղըս միայն, ու կ'սպասեն ինձ թերեւ
եւ ո՞վ գիտէ թէ հոգ չեն ըներ անոնք ինձ համար՝

Հարցնելով իրարու. «Միսմինակ ի՞նչ կ'ընէ ան . . . »
Բայց զի անոնց ոչ մէկուն աչքը փակել եմ կըրցած,
Ո՛չ մէկուն հուսկ հոմբոյրով մը յարգարած նեղ ճամբան՝
Պիտի մեռնիմ ու նետուիմ փոս մը օտար, աչքըս բաց . . . :

Մինչեւ այդ օրը սակայն՝ ամբողջովին սիրտըս հոն
Ու միտքըս հոն է հիմա, այն բարձրագիւր, կիսափակ
Պարտէզին մէջ մարդաշատ՝ ուր երբ կ'իջնէ իրիկուն,
Խոտերէն բոյր մը խունկի կ'ելլէ խաղաղ երկնից տակ,

Ծառերն անշարժ կ'ողջունեն հեռուն պառկած Մարմարան,
Փոսուռաները կ'այրին ու կը մարին անդադար.
Եւ աստղերուն տակ որոնք լուսեղէն ցօղ կը տեղան
Կը թռչտին հոգիներն համբուրելով մերթ իրար . . . :

ՀԱԻԱՏԱՑԵԱԼ...

Հաւատացեալ իմ հայրըս ու մայրս էին,
Ու մեծ հայրերս ու մեծ մայրերս ալ բոլոր,
Հաւատացեալ կրօնքին մէջ Յիսուսին,
Անով խոնարհ, անով հըպարտ ու հըղօր:

Այդ սանդուղին ես վերջին ոտք, ա՛հ, ի՞նչպէս,
Անկէ եկող անհուն շընորհն ուրացայ,
Ճաճանչալոյս դարերն ի վար, յամբապէս
Ինծի եկող աստուածային նախընծայ...

Առանց անոր տիեզերքի մէջ մինակ
Ու կտրուած իմ անցեալէս կ'ապրէի,
Սառած հոգւով, սառած լոյսին տակ երկնի...

Մինչդեռ՝ հիմա, ես այն ճամբէն համարձակ
Եւ մեղմաքայլ կը մօտենամ առ Աստուած,
Ամէն՝ քայլի նախնեացս հոգւովն ուժովցած...:

1925

ՁՄԵՌ ԳԻՇԵՐ

Ձմեռ գիշեր... կը մըսիմ...
Դուրսը՝ հովերը կատղած,
Ձերդ ոգիներ ոխերիմ,
Հերարձակ ու լանջաբաց՝
Կը զարնըլին փեղկերուս,
Կը հեծեծեն, կ'աղերսեն,
Կ'ընկրկին պահ մը, անյոյս,
Եւ կը վազեն ետ նորէն,
Անիծելով, ոռնալով...

Ձմեռ գիշեր... կը խորհիմ
Կծկըտած հոս, լամբիս քով,
Հոգիներու մըտերիմ
Որ հեռացան աշխարհէս
Եւ որ հիմա, այս մութին
Եւ այս հովին հետ թերեւ
Եկեր ինծի կը նային,
Կ'ուզեն տաքնալ և կ'ուզեն
Ձիս տաքցընել գաղտնորէն...

Կը բանամ փեղկըս մեղմիւ...
Եւ Տէր, հոգի մը ահա
Կը մտնէ ներս... բայց հազիւ
Թէ զիս տեսած՝ կը զղջայ
Կարծես թէ զիս տեսնելուն,
Ամբլցընել զիս չուզեր
Որ ա.յս.քան խոնջ ու նըկուն
Գըտեր է զիս, այսքան ծեր...
Եւ սիրելուն համար զիս՝
Ան կը փըչէ վրան լամբիս...

ԵԹԷ ԱՆՈՆՔ...

Եթէ անոնք ըլլային լոկ
Որոնք տեսնել, որոնց խօսիլ՝
Ինծի կուտար կաթիլ-կաթիլ
Անյուսութեան թոյնն անողոք,

Կեանքըս ըլլար պիտի խաւար,
Պիտի մոխիր հոսէր սրտէս
Ու միտքս անտէր բոյնի մը պէս
Բըզիկ-բըզիկ պիտ' իյնար վար...

Սակայն կուտա՞ս ինծի, ո՛վ Տէր,
Անհուն անցեալը դարերուն
Փայլատակմամբն իրենց անհուն,
Որոնց մէջէն սեպ դադաթներ

Հոգիներու և վիհեր խոր
Կը պատըռւին դէմը հոգւոյս,
Կուտան մասնիկ մը ուժ և լոյս
Եւ տոկալու կ'օգնեն անոր...

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵԱՆՔԻՆ...

Ողբերգութիւնը կեանքին զոր ամէն մարդ կը խաղայ
Իրեն համար մէկ անգամ, զոր չեն տեսներ ուրիշներ,
կը տեսնեն՝ չեն հասկընար, որ մութ բեմի մը վրայ
Կ'անցնի անձայն մեծ չափով, որ միմիայն մէկ պատկեր՝

Վերջինն ունի լուսաւոր, պոռոտ լոյսովը մահուան՝
Շուտ մը մարող, մոռցըւող... ողբերգութիւնն ալդ պատկեր
Մեղի համար ալ արդէն կը մօտենայ իր լուծման,
Որմէ յետոյ ա'լ կրնանք երթալ-պառկիլ հանդարտիկ...

Ո՛վ դուն, սակայն, իմ հոգիս, ո՛վ դուն, երթաս պիտի ո՛ւր
Երբ ես ըլլամ հողին տակ : Կա՞ս թէ չըկաս դուն, հոգիս :
Չե՞ս դուն միայն գարշ մարմնոյն մէկ ծածկանունը մաքուր...

Իսկ պատահի որ եթէ մահէս յետոյ դուն անցնիս
Տեղ մը, հեռուն, մըշուշի և կամ լոյսի մէջ պայծառ,
Հոգիս անոր հոգիէն խորունկ համբոյժ մը դուն առ... :

ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Գերեզմանիս կը մտածեմ... և չեմ ուզեր ունենալ...
Խոչ, հոն, հողին թացութեան տակ, այն ինչ որ ես եմ այսօր
Պիտի մընայ խաւարի մէջ, պիտի չգգայ, եւ դարձեալ
Մարդիկ զայն զիս պիտի կարծեն և այցելել գան անոր....

Հոն, աներեր, և չորս տախտակ ինծի ամբողջ տիեզերք,
Պիտի պառկիմ ես յաւիտեան, ճերմակ լսթի մէջ կարուած,
Պիտի փըտիմ կամաց-կամաց, պիտի զատուին ոտքս ու ձեռք,
Եւ որդակոյտ մընէ պիտի իրեն իմ գանկըս կալուած...

Որդեր, որդեր զիս մաս առ մաս պիտի առնեն ու տանին,
Ես որդերու պիտի փոխուիմ և հողին մէջ ընթանամ,
Եւ սողոսկիմ պիտի վըրան ուրիշներու դիակին....

Ահ, ոչ, հերի՛ք.... Կը փափաքիմըլլալ այն մուկը տարտամ
Որ կը թռուի ծխնելոյզէն, և այն քիչիկ մը փոշին՝
Որ կը մընայ, մաքուր ու նուրբ, խորն անդորրիկ սափորին....

Կ'ԸՍԵՄ ՄԵՐԹ ԱԼ ԻՆՔՁԻՆՔԻՍ

Կ'ըսեմ մերթ ալ ինքզինքիս, — Վաւական է, բաւական.
Ի՞նչու միայն դարձար ձեռքս մամանակին մէջ անցեալ,
Ու չբլբուիլ անկէ դուրս. չէ՞ որ քուկդ է ե՛ւ ներկան
Ե՛ւ ապագան ու կրնաս անոնցմով ալ արբենալ...

Ուրուականի տեղ կրնաս բռնել, գրկել առարկան
Որ ձեռքիդ տակ է հիմա, եւ արշաւել ու սուրալ
Անհունութեան մէջ վազուան՝ որ է նոյնքան իրական
Որքան նրէկը գոնէ և աւելի հիւրընկալ,

Կ'ըսեմ երբեմն ինքզինքիս, ու պատասխան կ'առնեմ մերթ.
— «Խաղաղութի՛ւն ճամբարդին՝ որ կուգայ խոնջ ու խոցուած
Անապատի ճամբայէն ուր զինք լըքած էր Աստուած...»

Անապատին մէջ սակայն ան կը գտնէր իւրակերտ
Այնքան չրքեղ պալատներ, ու պարտէզներ ու լիճեր
Որ բաժնուիլ անոնցմէ ա՛լ չի կրնար ու չուզեր...»

ԼԱԻ Է, ԱՅԽԱՐՀ...

Լաւ է, աշխարհ, ինչ որ տըւիր ետ կ'առնես՝
Ուժն ու հաճոյքը իր հետ .
Եւ որպէսզի չկարենանք խաբել մեզ՝
Պոռալ կուտաս պատերէդ .

Թէ չենք ինչպէս էինք առաջ . Թէ մինչեւ
Իսկ լաւագոյն էր չըլլալ
Հիմա ալլես, — ինչ որ ճիշդ է արդարեւ .
Պէտք էր վաղ՞ուց չըլլալ ալ

Մեզ շատ տեսան, շատ լըսեցին մեզ մարդիկ,
Շատերը դեռ չըծընած .
Կարգը մերն է . պէտք է ընենք մենք մըտիկ
Անոնց խօսքին և առանց

Տնտընալու պահենք մեր դէմքը զառամ
Վարագոյրին տակ հողին . . .
Այդպէ՛ս, Թերեւս, մեզ հողիներ բարեկամ
Պիտի սիրեն վերստին

Ո՛Վ ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ...

Ո՛վ մենութեան մէջ տըւայտող իմ հոգիս,
Վախկոտ ու քաջ, բարեպաշտ ու ամբարիշտ,
Պատկերներու առջև դուն դեռ կը հակիս
Երբ կըրակաները բուռվառիդ՝ ա՛յլ ընդմիշտ

Անթեղ ուեցան ու ձայնըդ չի հնչէր ա՛յլ...
Անցեալին մէջ, ճամբուն սկիզբը մընաց
Այն դէմքը սուրբ ու այն հասակը օրհնեալ
Որուն առջև դուն անընդհատ՝ շընորհաց

Ալիւոններ, խունկի ամպեր ուղղեցիր...
Հիմա, գիտե՛ս, պէտք է իջնել բարձունքէն,
Պէտք է կոխել երազներուդ վրայ պատի՛ր

— Սէրը խաբող է և Յոյսը՝ անհեթեթ —
Պէտք է սակայն որ դեռ հըրճւիս ու սիրես,
Պէտք է, հոգիս, որ վայելես այլապէս...

ՎԵՌԼԵՆԻՆ

Ինչպէս դուն Պոտլեռին այնպէս ես քեզի
Հանդիպեցայ զղջման, ցաւի ճամբուն վրայ.
Անտեղեակ պատճառին որ հոն մեկուսի
Հեծեծել կուտար քեզ լացով մ'որ կուգայ

Հասարակաց խորունկ աղբիւրէ մը դստն,
Աղբիւրէ մը անուշ, աղբիւրէ մը ջինջ...
Անտեղեակ, և ուկայն զերդ պըտուղը ծառն
Նոյնպէս քեզ փընտըռել կուտար վիշտըդ մինչ...

Կը թնդար արձագանգն հոս կուրծքիս ներքեւ
Հարուածոց կուրծքիդ վրայ և մինչ արդարեւ
Կը թըռէր շրթունքէս եղանակն ողբիդ...

Ո՛վ դուն գետնատարած և ո՛վ դուն կանդուն,
Ո՞ւրիկէ ուր պատահումն այս նոյն ժէսթերուն
Քու պինդ ծունկերուդ ծունկերուս վըտիս

1840

9.

ԱՆՈՐՈՅ, ԱՆԾԱՆՕԹ

Անորո՛շ, անծանո՛թ, դուն գիտեմ թէ կ'ապրիս
Ու գիտեմ թէ կընաս մեզ բաժնող խաւարէն
Ելլել դուրս, մօտենալ, գտնուիլ, գտնել զիս
Եւ սիրուիլ, գէթ սիրուի՛լ, հեղօրէն, քաղցրօրէն...

Անորո՛շ, անծանո՛թ, կ'սպասեմ միշտ քեզի
Ու միայն ըսպասումն այս կուտայ քիչ մը համ
Իմ անհամ օրերուս, խոհերուս ձանձրալի,
Եւ քեզմով քիչ մը գէթ իմ ապրիլս ես կ'զգամ

Անծանո՛թ, սիրելի, դուն նոր բոյր, նոր շէնորհ
Այլսարհի, որ անցար անսպառնառ այսօր ալ
Շատ մօտէն իմ ճամբուս, կամ մէջէն իսկ անոր,

Լըսէ ինձ, պէտք է ա՛լ իրարու դիմաց գալ,
Զի երկիրն ինձ համար շատ արագ կը դառնայ
Եւ աչքի խաւարում, գլխու պտո՞յտ ինձ կուտայ ... :

ԽԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Խաղի համար թող ըլլար՝ բայց թո՛ղ անգամ մը գոնէ
ինծի նայէր ու ժպտէր ու ըսէ՛ր մէկն անոնցմէ
Ձոր սիրեցի ես անձայն՝ թէ կը սիրէ ինքն ալ զիս ...

Շահու համար թող ըլլար՝ սակայն թո՛ղ պահ մը աշնպէս
Հաւտացընէր մէկն ինծի, թէ կայծ մը, թռած իմ սրտէս,
Ձինք վառած է ու կ'ուզէ մարիլ վըրան իմ կուրծքիս ...

Թո՛ղ զիս հեգնէր ու ծաղրէր ու չարչարէր ան վերջէն,
Պիտի ըլլար կեանքս իրմով, հոգ չէ թէ քիչ մը ասեն,
Նըման ուրիշ կեանքերու, խըռով ու գոհ ու անդորր ...

Եւ բախտը թող յաւիտեան ինծի նորէն չըժպտէր,
Վերջին պահուն տեսնէի պիտի քեզ դէմըս, ով սէր,
Չարութենէդ մերկացած ու ընող մահն իսկ աղուոր ...

ԻՄ ՍԻՐՈՅ ՏԵՆՉՍ

Իմ սիրոյ տենչս է նըման թափառական թռչունի
Մ'որ կը դիմէ ճիւղէ ճիւղ, քարէ ի քար, քիւէ քիւ ,
Ու չի կրնար ոչ մէկ քեղ շինել իր բոյնն ուր հանգչի
Որ իր կտորած թևերուն կը փորէ վէրքը հեշտիւ . . . :

Իմ սիրոյ տենչս է նըման երկինքներուն անսահման
Որոնց անցայ ներքեւէն, երկինքներուն անձրեւոյ,
Փայլատակոյ անընդհատ, որոնք վըրաս միշտ փըլան,
Որոնք ի զուր յուսացի արեւափառ, աստղաչոյ . . . :

Յետոյ իմ տենչս է նըման ծարաւահիւծ կենդանեաց՝
Որոնք կ'երթան բարձունքէն գահավէժի մը ժեռուտ,
Վարի փրփրուն գետակին խոխոջիւնէն մոլեգնած . . . :

Եւ տենչըս, տե՛նչըս սիրոյ, կը նըմանի լուռ ու մութ
Քարանձաւի մը անծայր՝ որուն ճամբան կը զիղու
Կըմախքներովն անհամար գառնուկներու, ուլերու . . . :

ՏԵՆՉԱՆՔԸ

Յաւերժաբար նոր ու խոր՝
Ունինք տենչանքը միայն,
Յանկարծածին խուլ ժըխոր՝
Յառնող վիհէն լըռութեան,

Ուղեղին մէջ բղղացող,
Հոգւոյն, մարմնոյն բովանդակ՝
Տըւող նոր ուժ ու նոր դող,
Խօլարշաւող խենդ բանակ ...

Կենդանային, մարդկային,
Իտէալով շըպարուած՝
Ան գգուանք է ու հարուած ...

Թռիչ ու անկում հոգիին,
Զայն ըսպաննող անուշ թոյն՝
Տենչանքն է միշտ նորութիւն ...

ՏԵՆՉԱՆՔԸ ԿԷՍ...

Տենչանքը կէս գոհացած՝ տանջանք մըն է ահռելի.
Լաւագոյն է որ բլլայ մարդը ողջ-ողջ ճճեաց կեր,
Լաւագոյն է որ մաղմաղ կըրակի վրայ միսն ալրի.
Որ հընոցի մէջ ինկած՝ գէմը՝ տեսնէ աղբիւրներ...

Մեղաւորին մեծագոյն վերը պատիժն այս չքայ,
Վերադառնալ դրրախտէն՝ ներս մանելէ ետք հոնկէ,
Իբրեւ անցեալ յիշելով ինչ որ չեղաւ դեռ ներկայ,
Աղբիւրելով ըստուերի մ'որ քեզի ձեռք երկարէ...

Ամենաքաղցր էակին մէջ որ դողիդ հետը դող,
Էր ծարաւիդ հետ ծարաւ. որ կըրակ էր ու անձրեւ,
Ի՞նչպէս սատանն այդ մըտաւ և զայն ըրաւ հոգեփոխ...

Պաղա՛ժ՝ համբոյրն է հիմա, մինչ կուրծքիդ տակ ծանրահե՛
կը բըխին ջերմ աղբիւրներ... Յի, տանջանքն է անըսպառ
Հոգի-մարմնոյն՝ զոր կ'այլեմն յաջորդաբար հուր և սառ...

ԱՅՍ ՄԻԱԿ ՃԻՒՂԸ ԿԱՆԱԶ

Պէտք է կտրել ու նետել այս միակ ճիւղը կանաչ
Այս ծառի սև բունին վրայ՝ որ անտառէ մըն է հին,
Կամ պարտէզէն պալատի մ'ուր լոկ պատեր կ'երեւին
Եւ կամ բակէն մատուրի մ'ուր կոտրած է ամէն խաչ

Այս միակ ճիւղը կանաչ պէտք է կտրե՛լ վերջապէս.
Ան հեգնութեան մ'է նըման քովը մեռած բաներուն
Եւ տերեւները անոր երբ կ'ողջունեն լոյսն առտուն՝
Իրենք իրենց կ'ամչնան ու կը սոսկան ալ կարծես

Այս կանաչ ճիւղը, ո՛վ Տէր, որ գօսացած այս բունէն
Իր հոյզը դեռ կը քաղէ և կը փորձէ հասցընել
Անպարագիծ կապոյտին սին շաքիլները իրեն,

Հիմա գիտե՛ք թէ այլ եւս թռչուններ հեզ ու ընտել
Պիտի վըրան չըթառին և կ'սպասէ ա՛լ հիմա՝
Որ զինքը կամ չորցընես և կամ կտրե՛ս անխընայ

ԿԻՆ ՄԸ, ԿԸ ՀԱԻՏԱՄ

Կի՛ն մը, կը հաւտամ թէ կին մը նորէն
Կրնայ հասկընալ ու մեղքընալ զիս,
Երբ ամէն, ամէն բան ըսեմ իրեն,
Երբոր մատներով շօշափէ հոգիս ...

Քիչ մ'իրեն նըման ըլլալու համար
Իրմէ հեռացած ըլլալով հանդերձ,
Գտնելուն համար զիս հիւանդ, տըկար,
Հիւծած ծարաւէ՝ աղբիւրին ի մերձ:

Ո՛չ, երբեք չըսէ պիտի ան, — Ի՞նչպէս ...
Կամ ի՞նչու, ի՞նչու, կամ գէշ ըրեր ես,
Այլ՝ պիտի հըծծէ, գժբախտ ... և նայի

Աչքիս մէջ այնպէս ինչպէս վիրաւոր
Եղբոր մը վէրքին, տառապած եղբոր
Ու միայն բուժել զիս ուզէ պիտի

ԲԱՆԴԱԳՈՒԹԱՆՔ

Իմ զաւկըներըս հիմա պիտի մեծցած ըլլալին
Ու զիս թողած հեռացած, շատերն արգէն զաւկի տէր...
Տա՛մն են անոնք առնուաղն։ Աղջիկներս են եղած կին,
Երիտասարդ դեռ անշուշտ ու գեղեցիկ ալ կրննր...

Եւ ես անո՛նց աւելի՝ քան թէ տըղոցըս հիմա
Կը մտածեմ յուզումով... , ինչպէս անոնք ալ հարկաւ՝
Երբ պատահի մանաւանդ որ կեանքն իրենց ցաւ մը տալ,
Կը դառնան հին իմ սիրոյս և կ'որոնեն զիս անձկաւ...

Իմ աղջիկներըս չըքեղ — չորս են անոնք առնուաղն —
Աւա՛ղ, գացած ամէն մէկն հիմա մէկ կողմն աշխարհի,
Առևանգուա՛ծ, ամենքն ալ, կտրիճներէ՛ աղնուաղն...

... Եւ քանի որ ամէն յոյս հոգիիս մէջ կը մարի,
Ու կ'սպառի, կ'անհամա՛յ մինչև անգամ ամէն յուշ,
Ես կ'օրորեմ մտքիս մէջ, բանդագուշա՛նքն այս անուշ...

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ

Ձըմեռն ահա՛, տունը՝ ցուրտ, ու ես մինակ անոր մէջ ...
Ոտք չըկոխեց հոն բընաւ, հրաւիրուած կամ ինքնեկ,
Ան որ պիտի փարատէր իր նըկուղի օդը գէջ,
Պիտի ընէր կամ ըլլա՛ր իր վառարանն ատրաշէկ ...

Անցա՛ւ ամառն ու աշնան ալ վերջին օրս էր երէկ ...
Ունէի հոն սընարիս մօտը կանթեղ մը անշէջ
Որուն ալ իւղն է հատեր, ու ես յոգնած, յուսարեկ,
Կը նախընտրեմ վերահաս մութը լոյսին սընամէջ ...

Բայց այս ցուրտին, խաւարին մէջտեղ ո՞ւրկէ է հիմա
Ուշ մընացած որոնումն անո՛ր որ օր մը գոնէ
Ներս չըմըտաւ իմ տունէս ու չուղեցի որ մտնէ ...

Կանթեղին հուսկ պլպլուռքն ինծի յանկարծ ցոյց կուտայ
Ձեղունն ի վար, պատին դէմ, օրորտըկուող յամբօրէն,
Ստուեր էակ մ'որուն լուռ ձևերը զիս կը կանչեն ...

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Կ'ուզեմ բառերը փափուք ու փալիլուն նոյն ատեն,
Հազիւ հնչուն բայց թրթռուն դրօշներու պէս պզտիկ,
Բառերը լի ջերմութեամբ, բառերն ինքնին երջանիկ՝
Որպէսզի հին այդ օրուան երջանկութիւնըս պատմեն...

Լոյս կար մինչեւ հորիզոն դացող կապոյտ ծովուն վրայ,
Եւ ծովափի աւազին, և ժայռերուն վրայ անոր...
Լոյս՝ աչքերուդ և ձայնիդ և ձեւերուդ մէջ բոլոր,
Ուրկէ կ'անցնէր, կը լեցուէր, ան կը վառէ՛ր սիրտս հիմա...:

Երկինքն այնքա՛ն էր բարի, բարի՝ երկիրը նաև,
Իրենց ցօղով ու հողով շրջապատող սիրոյս հունան
Ու զայն արդէն իսկ բացող ծաղկազարդ ծառ մը իբրև...:

... Ով Տէր, ինչպէս կ'ուզէի երջանկութեանս այդ ծընունդն
Ու յետոյ կեանքն իր պատմել բառերով ջինջ, լուսաթե՛
նթէ չլինար հոս յանկարծ իր վախճանին շուքը սև...:

1930

ՄԻՇՏ ՁԱԽԱԻՆԵՐ

Միշտ ձախաւեր սիրածներուդ հետ բոլոր՝
եղար լըրիւ ախօր այդպէս վերստին,
եւ տե՛ս նորէն այդ խեղճութիւնդ ահագին
կ'ուզես երգել իբր յիշատակ մը ազուոր:

Եւ ան իրօք էր գեղեցիկ... ըսկըսած
էր ան ըլլալ... պիտի ըլլար լիովին...
Քեզմէ անկախ՝ քեզի տրուած էր յանկարծ
իբրեւ շընորհ մը երկնային, երկրային,

Եւ դուն, յիմա՛ր, շըհաւտալով նախապէս,
Յետոյ, յիմա՛ր, ըսպասելով ընդ երկար
Ապուշը նոյն, շընորհին դէմ դուն եղար,

Եւ երբ վերջէն, քիչ ատեն վերջ, գըտար քեզ,
Եւ շընորհին ուզեցիր տալ պատասխան
Շոգիացած էր ան, աւա՛ղ, չըկար ան....:

ՈՐ ՄԷԿՆ ԱՆՈՆՑՄԷ...

Ո՞ր մէկն անոնցմէ որոնց նայեցայ
Գորովով մ'անհուն, ունէր դադտնիքներ
Զոր իբրեւ ընծայ
Օր մ'ինծի յանձնել պիտի փափաքեր ...

Եւ պիտի ուզէր որ ի փոխարէն
Ծանրածանր, խորունկ խորհուրդը կեանքիս
Ես բանամ իրեն
Որպէսզի անկէ թեթեւցնէ զիս ...

Գէթ մէկը, անշուշտ, ալսքան տարուան մէջ,
Անոնցմէ որոնց ըզձացի ես նոյն
Ըզձանքով անշէջ
Կ'ուզէր որ դիմէ հոգիս իր հոգւոյն ...

Եւ ան ալ հիմա, չըսիրուած, մինա՛կ,
Այս բաղմուտեան մէջ ինծի պէս գուցէ
Իր անյիշատակ
Անսէր օրերուն վերջը կ'սպասէ ...

ԹԵԹԵՒ ԶՐՈՅՑ

Բազում կեներով, ո՛չ, բռնել կ'ուզեմ աշուր քեզ մտքով,
Քե՛զ ամենէն խուսափո՛ւկ ու փափո՛ւկ իրն աշխարհի,
Քե՛զ զինակից կին մարմին և թշնամի կին հոգի,
Դարնան արև կենարար և ամառուան խանձող հով . . . :

Խնչպէս էակ մ'որ թըռած եկած ըլլար Հըրատէն,
Թողած իր զոյգը այնտեղ, փնտրուելով նոր մը հոս՝
Դուն երբեք չես խաղաղիր, գոհանար ո՛չ մէկ ատեն,
Դուն ծարաւին ես յաւէտ՝ անձրեւին սակ յորդահոս . . . :

Կ'ուզեմ բռնել քեզ մտքով և պատասխան հարցումիս,
Յաւերժական հարցումին զոր կ'ուզդէ մարդը կընոջ
Դտնել աչքիդ, բերնիդ մէջ ու անդորրել իմ հոգիս . . . :

Խնչպէս բռնել քեզ սակայն. — նոյնիսկ թևերը դողդոջ
Կը յաջողին աւելի՛ քան ուժեղ միտքը, աւա՛ղ,
Եւ քան թէ սիրտը անշուշտ որ է՝ քեզմո՛վ մըշտ նըւաղ . . . :

ԱՅՍ ԾԱՂԻԿՆԵՐՆ ...

Այս ծաղիկներն ալ գարնան,
Տենչանքներուս այս նըման,
Պիտի խամբրին ու իյնան...

Այգաբացին ջինջ ու զով,
Վարդերն ինչպէս սարսուռով
Կը մերկանան միմիանց քով,

Այնպէս իղձերըս վերջին
Կը խլրտին, կը բացուին,
Կուտան իրենց խունկ հոգին...

Վերջին ծաղիկ մը միայն,
Այս վերջին իղձը ունայն,—
Ես կ'ուզէի պահել զայն:

Ի՛ղձը հոգին գրկելու
Անոր որ քաղցր ու հըլու՝
Ձեռքն իր ձեռքիս կը թողու

ԻՆՉՈՒ ՈՒՐԱԽ...

Ի՞նչու ուրախ չըլլանք, հոգի՛ս,
Ի՛նչ յաւիտեան չըջինոցնանք
Մեր չըքաղած — բայց ի՞նչ տենչանք —
Մաղիկներով՝ երբոր մայիս

Յետոյ յուլիս և օգոստոս
Մեր պարտէզին ինկան վըրայ.
Պարտէզն ահա, կուրծքիս տակ, հոս,
Մըշուշապատ պարտէզն հիմա...

Ոչ յասմիկներ և ոչ ալ վարդ
Ու բազմագոյն, բազմատեսակ
Ազնուական կամ հասարակ,

Ոչ մէկ ծաղիկ ճոխ կամ անշարդ,
Ոչ մին երբեք մենք փրցուցինք
Երբ ունէինք անհուն փափաք....

ԱՆԾԱՆՕԹ ՍԻՐԵԼԻՈՅՆ

Ներէ՛, անծանօթ, ներէ՛ նայուածքիս՝
Որ, ինչպէս ամպը դաշտի մը վըրայ,
Ակամայ վըրադ մըթութեամբ կ'իյնայ.
Ներէ՛ թխպալորդ ինծի իմ հոգիս...

Ներէ՛... Ձե՛ս գիտեր որչա՛փ հեղձամահ
Տենչանքներ ունիմ և դաշունահար
Քանի՛ սէրերու հուսկ հառաջն երկար
Էութեանըս մէջ դեռ մեղմիւ կուլայ...

Թոյլ տո՛ւր որ իյնամ քովըդ լուռ, տըխուր,
Հալածուած, անոյժ երէի մը պէս,
Յուսալով, որսո՛րդ, ապաւէն մ'ի քեզ...

Ու՛ որ ես, աղուո՛ր, պահ մ'ինծի թոյլ տուր
Հետեւիլ քեզի քու ըստուերիդ հետ,
Մութ անոր նըման, դուն լոյսը թէպէտ....

1909

ՕՅ, ԵԹԷ ՍԵՐԸ ԶԸԼԼԱՐ...

Ո՛հ, եթէ սէրը չըլլար՝ ի՞նչպէս հաճոյքն, որ յաճախ
Կը դառնար շուրջս ու երբեմն ալ կարծես ինձ կ'սպասէր,
Պիտի կեանքիս մէջ մտնէր, զայն ընէր գոհ ու խաղաղ...
Միայն թէ սէրը չըլլա՛ր, վտիկոտ ու մուխ, հիւանդ սէր...

... Անցեալին մէջ մի առ մի մարած քահերը ահա՛
Որ կրնային ինձ լոյս տալ և որոնց դէմ նետեցի
Ես մառախուղը սիրոյս ու չըգիտցայ, չըգիտցայ՝
Թէ բարեկամ էր հաճոյքն, թշնամի՝ սէրը ինծի...

Աչքերուս դէմ ծաղիկներ, կարմիր, կապոյտ ու դեղին,
Բուրումներով ըղգլիսիչ կը բացուէին շարունակ...
Ու կ'ուղէին որ ճղմամ գիրենք բերնիս, կուրծքիս տակ...

... Կը շարժի դէզը անոնց հիմա հովէն կարօտին,
Ու կը թափի իմ վրբաս, ու ես ստուերն եմ միայն,
Իմ ձեռքերուս ու գրկիս՝ որ միշտ պարապ կը մընան...

ՍԵՐԸ

Ո՛հրը փրկէր պիտի զիս ամէն բանէ, իր կեղծէն,
իւր որդերէն մակարոյծ, որոնք մտքիս ու սրտիս
Աստուածութեանը ներգոյ ընդերքներէն կը ծրծեն
եւ որով դուն, ով վատնում, ծիծաղաձայն կը լեցուիս:

Երկուլթենէն՝ յաջորդող իմ եռանդիս խօլական,
եւ արտամութեան թոյններէն ու ծարաւէն բորբոքիչ
Պիտի փրկէր սէրը զիս, գօտի ու լաստ փրկութեան,
Դժոխք գետէն զիս հանող երկնքի ծովը փրկիչ:

Գինի և հաց լիութեան՝ ան է՛ր երբեմն սակայն,
Զիս լեցուցած էր իրմով, լուսաւորած, սընուցած
եւ դեռ մեղքի բաժակիս տակ կը գտնեմ հիմա զայն . . .

Իմ արիւնիս մէջ սիրոյ շիթ մը դըրած էր Աստուած,
եւ զայն տիղմով շաղուեցի, ու կը ջանամ, ա՛լ ի զուր,
Պղծութենէ անջատել իր իսկութիւնը մաքուր:

1926

5-1-2

ԵՐԿԻՒՂ

Երազի մէջ եմ կարծես, անուշ երա՛զ մը քունի,
Ուր մարմնացեր է հիմա այն միւս երազը երկար՝
Զոր շարունակ, բաց աչքով և աչքերով հոգիի,
Ես տեսած եմ միշտ հեռուն ու կանչա՛ծ ալ վայրապար...

Սն մարմնացե՛ր է հիմա, մօտեցեր, ի՛մա է եղեր
Եւ ամէն բան ճշմարիտ ու իրական է թէ՛ն՝
Բայց կ'ունենամ մերթ ընդ մերթ աղեկիւղիկ երկիւղներ,
Թէ այս ամէնը չըլլա՛յ միայն երազ մը թեթե...

Ի՞նչպէս կրցաւ այս հըրաշքն, հիմա այսքան ուշ, ա՛յսքան,
Երկրի վըրայ պատահիլ, օ՛հ, պատահիլ ինծի՛ ալ,
Սիրուած էակը կրցաւ սիրտն իմ սիրոյս դէմ բանալ...

Երջանկութի՛ւն, ցնծութի՛ւն՝ կ'ուզեմ գոչել յաղթական...,
Բայց կ'զգամ վախ մը նորէն ու կը բռնեմ շունչըս ես՝
Զի մի գուցէ արթննամ երազիս մէջ իմ ձայնէս....

ՍԹԱՓՈՒՄ

Այնպէ՛ս անուշ է յուսալ՝ չըյուսալով միասին
Ու սթափումը յետոյ, այնպէ՛ս դառն է ու տխուր ...
Կ'ըսես՝ թերեւ չ'կրնայ անոր բարի, ջինջ հոգին
Դէմըդ բացուիլ, ընծայուիլ քու ծախաւիդ իբրեւ ջուր ։

Եւ ա՛հ, յանկարծ կը գիտնաս՝ այդ յոյսի մէկ ճաճանչէն
Աստղերու պէս բորբոքած, հաւատալրած քու պահուդ՝
Թէ ո՛չ բընաւ, ո՛չ երբեք, յաւիտեան ո՛չ, ո՛չ արդէն ...
Ու կ'իյնաս վար՝ հոգիիդ մէջ աւելի հիմա մութ ...

Յուսա՛լ ... Ի՞նչպէս յուսացիր՝ կը հարցընես ինքզինքիդ
Եւ հրճուանքներդ երէկի կ'ընես աղբիւր հեծութեան,
Կը ծեծես սիրտդ՝ որ եղաւ այնքան անմիտ, միամիտ ...

Մեռնիլ, մեռնիլ կ'ուզես ա՛լ ... Եւ թո՛ղ մարդիկ չըգիտնա՛ն
Կ'ըսես՝ պատճառը մահուանդ, ու միայն ան գիտնայ թող՝
Թէ եղաւ մէկը այստեղ քաղցրութենէն իր մեռնող ...

ԶԻՍ ԿԸ ՍԻՐԷ...

Զիս կը սիրէ սիրելիս, ան կը սիրէ զիս իրօք...
Օհ, ես չէի կասկածեր, սակայն ինչ լաւ է նորէն
եւ նորէն միշտ զայն գիտնալ. երբ կը կարծես քեզ անոք
ի՞նչպէս լաւ է յայտնութեան պէս զայն տեսնել յայտնօրէն:

Ի՞նչու, ի՞նչպէս, չեմ գիտեր: Այդ շընորհին արժանի՞
ի՞նչ արդեօք. չեմ գիտեր. Կը սիրե՞մ զինք բաւական.
Օհ, այդ՝ այո՛ւ: Բաւական,— շատ աւելի, աւելի՛.
Զգացմամբ չէ՝ վիճակով մ'որ սրբութեան է նըման:

Ես զինք միայն կը սիրեմ՝ հրապարտութեամբ, հիացմամբ,
Յետոյ իմ մայրըս շատ ծեր՝ տրտմութիւնով մը անուշ,
Եւ յետոյ Քեզ, Աստուած իմ, վախով՝ արդէն գէշ և ուշ:

Զինք փոթորկին վրայ բացուող ինչպէս երկինք մը անամպ,
Մայրըս տալուն համար ինձ այս սիրող սիրտը անհուն,
Եւ Քեզ, ով Տէր, զի տէրն ես ամէն, ամէն սէրերուն

ԾԱՂԿԵՐ Է...

Խաղկեր է, ծաղկե՞ր դարունը դարձեալ...
Ո՞ւր. իմ սրտիս մէջ... մինչ կ'իշխէ ձըմեռ,
Յուրս ձըմե՞ռ սրտին մէջ անոր՝ որ դեռ
Դարո՛ւն է ամբողջ մարմնով, մտքով ալ...:

Լոյս մը կը պատէ զիս ամէն անգամ
Երբ կը հանդիպի աչքըս իր աչքին...
Թռչուններ կ'երգեն ու կը պահուըտին
Երբոր իր ձայնին ես ականջ կուտամ...:

Մ'հ, պզտիկ, անղօր թռչուններ միայն՝
Որոնք դուրս ելլել թրռելու համար
Կը վախնան տիրող ցուրտէն ձըմեռուան...:

Թող չըլլա՛ր — ո՛վ Տէր, ըլլա՛ր թէ չըլլար —
Այս յետամընաց դարունը հիմա՝
Ուր սիրտըս աշտպէս անվերջ կը դողայ...

1939

ՔԵԶՄԷ ՈՉԻՆՉ

Գեղմէ ոչինչ. ինձմէ՝ ամէն բան, ամէն.
Գեղմէ միայն խաղաղութիւն, լըռութիւն,
Մինչ իմ սրտիս մէջ ժըպիտներ կիսարթուն՝
Դատապարտուած, նորէն մահուան կ'սպասեն . . .

Դուն չես գիտեր, ի՞նչպէս գիտնալ դուն կրնաս,
Թէ ինձ համար շատ աւելին ես քեզմէ,
Իմ կարօտս ես՝ որ զիս մեղմիւ կ'սփռփէ,
Իմ մթութիւնս՝ որ իբրեւ լոյս կ'իջնէ վրաս . . .

— Ով Սէրըդ իմ, մինակ, առանց վայելքի,
Եւ փոքրագոյն առանց յոյսի մը անգամ,
Մահուան արեւ որ հոգւոյս դէմ կը ծագի . . .

Ինչ փոյթ. նորէն ես ընդառաջ քեզ կուգամ
Ու կը խնդրեմ, ես կը խնդրեմ այս միայն,
Որ իմ սրտիս միշտ ցանկալի պահես զայն . . .

ԵԹԷ ԱՉՔԵՐԸ...

Եթէ աչքերըս կրնան քեզի նայիլ և կրնան
Լըսել ըզքեզ ականջներս, ի՞նչու ձեռքերս ալ, ըսէ՛,
Չըկարենան քեզ բռնել և աչքերուս դէթ նըման
Չըպահէին իրենց մէջ անհուն վայրկեան մը դռնէ...

Ինձ կը թըլի այս խորհուրդն հիմա այնքան բընական
Որ ան արդէն վաղելով մատներուս մէջը կ'եջնէ
Ու այտերուդ հըպումէն անոնք ահա կը խայտան,
Ու չեն վախնար ծածրակիդ ու վըղիդ վըրայ մընայէ...

Հիմա ռնգունքս ու շրթունքս են որ կ'ըլլան անհամբեր,
Եւ ձեռքերուս ետեւէն կը մօտենան քեզ մը քեզ,
Քեզ անյադուրդ շնչելու, համբուրելու խենդի պէս...

... Ի՞նչ փոյթ թէ ան կարելի չըլլայ, միայն թէ անցնէր
Սրտէս տէնչանքն ասոր պէս տենչանքներու
Միայն փափաքն յաւիտեան այս փափաքին զգլխիչ...

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ, ԹԱՐՄՈՒԹԵԱՆ ...

Գեղեցկութիւն, թարմութեան հետ գիրկընդխառն
ինձ երևցար այս առտու
Եւ շրթունքիս վըրայ եկաւ սիրոյ բառն՝
Անոր իր մեղրը տալու ...

Ո՛վ նոր աղուոր, երբ դուն հովի պէս անցար՝
Ձոր աղբիւրէն հոգիիս
Հիացքն ու Յոյսը ժայթքեցին խօլաբար
Թաւմացուցին նորէն զիս ...:

Դուն նոր ծաղիկ իմ պարտէզիս և նոր բոց
Իմ քուրայիս մէջ մարած,
Աշխարհ քեզմով եղաւ ինծի ծաղկանոց,
Կեանքըս արեւ մը յանկարծ ...

Կը գոցուին աչքս ու նայիլ չեմ կրնար ա՛լ
Քեզմէ յետոյ ոչ ոքի ...
Սիրտըս քեզմով լեցուն կ'ուզէ միշտ մընալ
Քեզմով արդէն կը յորդի՛ ...:

Օ՛հ, ԴԵՌ ԼԵՑՈՒՆ ԵՆ ԱԶՔԵՐՍ...

Օհ, դեռ լեցուն են աչքերս այդ հըրավայլ տեսիլքով.
Ան, ողողեց ան զանոնք ինչպէս հեղեղ, ինչպէս ծով
Եւ երջանիկ են աչքերս երբ այս գիշեր վերըստին
Այդ ձեւառիկ անհունին վրայ մեղմիւ կը գոցուին...

Ինչպէս ծաղիկ մը շրթեղ՝ ան բողբոջած էր այնպէս,
Ան բացուած էր քարերուն ամայութեան վրայ, ու ես՝
Իմ հիացքիս, շրջացքիս ու յուզումիս բոցերով
Ձայն կ'երկնէի ու տակաւ կը հատնէի անոր քով...

Այդ տեսիլքէն կը դողան դեռ հիմա միտքս ու հոգիս,
Այդ տեսիլքէն խենդեցած ըզգայարանքս բոլոր՝
Ձայն հեռուէն կը շնչեն, կը ճաշակեն զայն այսօր...

Ինչպէս ծաղիկը հովին՝ տենչանքիս մէջ կ'օրորուիս,
Կ'օրորուիս, ով մերկութիւն, և իմ կարօտըս անհուն
Քեզ կը սլահէ բաց յաւէտ՝ նրման բացուած վարդերուն....

ՍՐՏԻՍ ՄԷՋ...

Սրտիս մէջ տաք կ'ընէ ու պաղ...
Քաջութեան հետ վախ մը կայ մեծ...
Երէկ հարուած մ'ան ընդունեց՝
Որ զինք թողուց կիսանըւաղ...

Վիրաւորի մը պէս տըկար,
Վիրաւոր հարս մ'է ան աշտօր...
Յուշը իրեն կսկիծ մը նոր,
Յոյսը սարսուռ մըն է երկար...

Զինքը զարկաւ իր սիրելին՝
Տալով իրեն հեշտանք ու ցաւ.
Զինքը զարկաւ ու հեռացաւ...

Սիրտըս ծառ մ'է ու կը թափին
Մինչդեռ թեթեւ իր ծաղիկներն՝
Ան աւելի է ծանրաբեռն...

Կ'ԸՍՊԱՍԷԻ

Վ'ըստասէի ... պիտի աշտպէս վերջանար .
Ու վերջացաւ հիմա ամէն բան արդէն ...
Սիրտըս յոյսով թըռիւ անգամ չի կրնար .
Եւ բեռներ զինքը գեանին կը դամեն ...

Մեռած ծընան բոլոր աղուոր իմ սէրերս .
Եւ ինչպէս վէրք կ'ըլլայ ծիծը կաթնալից
Որ չի ծծուիր, և կը դառնայ կաթը ներս՝
Այնպէս միայն տըւաւ ինձ սէրը կսկիծ ...

Եւ արդ, նորէն, քիչ մը նըման այն խեղճ մօր
Որուն ստինքը կտրեցին, կուրծքիս տակ
Սիրտս է պակաս ու տեղը կայ վիհ մը խոր ...

Մեռած ամէն սէրերս ծընան, յիշատակ ...
Ի՞նչ անուշ էր, երբ դեռ չէի գիտակցած,
Հիմա գիտեմ ու կը հեծեմ ցած, շատ ցած ...

ԵՐԹԱՍ ԲԱՐՈՎ...

Կերթաս բարով մըշուշին, տպագային, կեանքին մէջ...
Քանի մը օր անցեալէդ՝ ինծի եղան ամիսներ՝
Տարի մ'ամբողջ ուր դողաց, սրտիս մէջ դող մը անվերջ,
Ուրախութեամբ մ'ուր վախ կար, վախ մը որ սէր կը ծընէր...

Կերթաս բարով վերջապէս՝ այն ցաւին հետ որ այսօր
Աւրշտիուած քու տեսիլքդ ու կեանքիդ հունը փոխուած
Եկան յանկարծ ցցուեցան իմ յուշերուս դէմ աղուոր,
Իմ սիրոյս դէմ խուժեցին ու չորցուցին զայն յանկարծ:

Մերժումիդ ժէսթը անգամ որ թումբ մը զերդ՝ բարձրութիւն
Ու խորութիւն պարգեւեց սիրոյս յորդումն զսպելով,
Հազիւ թէ չուք մ'է հիմա զոր կը յիշեմ անվրդով:

Ու քաղցրութիւնդ երբեմնի ու հըրապոյրըդ անհուն
Երբ կը յիշեմ, վերստին, ո՛հ, սիրտըս թունդ կը հանեն.
Բայց կը թըւին ինձ անկախ, քենէ, իրենց տիրոջմէն...

ԱՏՈՒԵՐ ՄԸ

Ինչ փոյթ թէ զայն չըզիտնաս, կամ գէշ գիտնաս,
կամ մոռնաս՝

Ձըքաւորին դուն եղար վաղրկեան մը գանձը միակ.
Ինչ փոյթ թէ գանձն ալ դըլլալ հիմա մոխիր ձեռքիս տակ՝
Եթէ տեղայ տեղն ոսկի ու մարգարիտ իմ վըրաս...

Այնչափ, այնչափ սէրերու երազէն ետք մենաւոր,
Անտէր մեռած երազէն, եղար դուն սէրը ապրող,
Եղար մութին ու ցուրտին մէջտեղ յանկարծ լուսաշող
Նայուածքն ու դէմքը սիրոյ, մինչեւ մարմինն իսկ անոր...

Այնտեղ՝ արեւն ու ժայռերն, աւաղն ու ծովը բարի,
Ծոփն իր քունով, խաղերովն իր ընտանի գաղանի,
Մօտեցուցին, խառնեցին մեր ձեն ու ձայնն իրարու...

Եւ ինչպէս աչքս ու ականջս՝ հիմա ձեռքերս ալ անվերջ
Քեզ կը յիշեն, կը պահեն քու քաղցրութիւնդ իրենց մէջ,
Եւ մերթ իրար կը գիտեն՝ նման ըղբեզ գգուելու...

1931

ԱՅ, ԵՐԱՋ, ԵՐԱՋ...

ԱՅ, երազ, երազ, երազի երազ...
Միշտ հոն եմ, ծովո՞ւն ու ժայռերուն մօտ,
Ժպտուն ու խոհուն, և ինձ թոյլ կուտաս
Որ ձեռքդ առնեմ ձեռքիս մէջ վախկոտ...

Յետոյ կը ներես որ ըսեմ քեզի,
Բառերով թեթեւ ու ձայնով ըզգոյշ,
Թէ փափուկ հոգիդ ո՞րքան սիրելի
Է իմ հոգիիս, և մարմինդ անոյշ՝

Ինչքան անուշ է աչքիս ու ձեռքիս...
Եւ թէ քեզ ի՞նչպէս գրկած այս պահուս
Կը տանիմ երկինք երբ ինձ կը նայիս,

Կը բերեմ աշխարհ երբոր կը թողուս
Որ սեղմեմ ծունդերդ և անոնց վրայ
Իմ արտասուողդ դէմքս յանկարծ կ'իյնայ....

ԵՐԱԶ ՄԸՆ ԱԼ

Երազ մըն ալ, ո՛հ պղտիկ աղուոր երազ մը միայն
Կէս գիշերէն վերջ հիմա, սանդուղներէն պանդոկիս
Հանեցի վեր ու բերի թիկնաթուին վրայ երկայն
Նստեցընել ու դիտել իր ձեռքերուն մէջ հողիս:

Քանդի երազն այս ունի ձեռքեր ու աչք ու մարմին՝
Ինծի կարծես ընտանի, կարծես շունչով մը ինձմէ,
Ու կը նայիմ, կը նայիմ երեսն ի վեր անձկագին
Ըսպասելով որ ինքն ալ ժլպիտ մը գէթ ինձ ուղղէ...

Բայց չի խօսիր ան բնաւ, ոչ ալ ինծի կը նայի
Ու ես նորէն իր դիմաց, ինչպէս այնքան անգոյ մներ
Նըմաններուն հետ իրեն, արձանի պէս անտարբեր,

Կ'ընեմ հողիս կէսուակէս, կը պահեմ կէսը ինծի,
Կը յանձնեմ միւս կէսն իրեն, և կ'ստանամ հարցումիս
Այն պատասխանը ճշգիւ՝ որ երջանիկ կ'ընէ զիս:

ԽԵՆԴԻ ՊԷՍ ԵՄ

Խենդի պէս եմ: կը բացուի տարի մը ետք, օրն օրին
Զըբուժուած վէրքը խորունկ, ներս դարձած վէրքը սրտիս...
Անցեալ տարի այս գիշեր կը դարբնէի սարսուղին
Գործիքն ու սուր մը իրիւկ յանկարծ զարնէր պիտի զիս...

Երբեք, երբեք — կը պոռամ ահաւասիկ այս գիշեր —
Զըբուժուեցայ, չուղեցի անգամ բուժուիլ այդ վէրքէն,
Թէեւ ամէն յոյս փըլեր ու զիս ներքէն էր թաղեր
Բայց իր ժպիտն երբեմնի դեռ ինձ կ'ըլլար ապաւէն...

Մոռնալ յաճախ կարծեցի ու կը կարծեմ դեռ երբեմն
Երբ կը գտնեմ զինք փոխուած, նուազ աղուոր ալ գուցէ,
Եւ այդ թոյնով հոգիիս դեղ ու թմբիր կը ջամբեմ...

Ինչպէս ծովէ մը հանդարտ խարակը գլուխ կը ցըցէ
Կը կանգնի դէմըս յաճախ իր հին պատկերը սակայն
Ու կ'երթայ սիրտըս կամաւ խորտակուելու իր վըրան...

ՏԵՍԱՅ ՄԷԿՈՒՆ

Տեսա՛յ մէկուն փափկութիւնն ու կարծրութիւնը միասին .
Անցան երկուքն ալ երէկ աշնանագեղ պարտէզէն,
Իրարմէ զատ ու հեռու ու այժմ անոնք միասին
Ու փոխն ի փոխ տենչանքիս կըրակն առկայծ՝ կ'արծարծեն:

Մէկն անցեալէս էր եկած, թոյլ, հեռաւոր անցեալէս,
Երբ իր դէմքին, աչքերուն պէս ուրիշ դէմք մ'ու աչքեր
Կ'ելլէին դէմս ու անոնց կը վախնայի ցոյց տալէս
Հիացքն որ զիս կը լընուր, խռովքն որ զիս կը ցնցէր...

Միւսը կուգար աւելի մօտ օրերէ, երբ միայն
Գեղեցկութիւնն յորդաղեղ մարմնոյ մը թարմ ու առողջ
Կ'ըլլար կըրակ մարմնոյս մէջ ու կը տանջէր, կ'այրէր զայն:

Կը պահեմ մէկը ու միւսն հիմա մտքիս մէջ դողդոջ,
Իբրեւ ձեռքիս՝ կը պահեմ ծաղիկներու պէս ձմրան,
Ծաղիկներու որ հազիւ բացուած՝ արդէն կը չորնան...

1931

ԻՄ ՎԵՐՋԻՆ ՍԵՐՍ...

Իմ վերջին սերս, օհ, աշխարհն առաջինին դեռ նըման,
Սիրտըս դեռ տաք է քեզմով ու կը տանիմ քեզ հիմա
Ըղգուշաքայլ, երկիւղած՝ մոխրի մը պէս սրբազան
Ուրկէ փնտրիկ մը յառնել ու դեռ տանջել զիս կրնայ...

Իմ վերջին սերս, օհ թռչո՛ւն չորս օր ապրած, չորս գիշեր,
Իմ և անոր աչքերուն, շարժումներուն ալ միջեւ,
Եւ մատնուած տանջանքի, երբ դեռ հաղիւ կը բըխէր
Երգին աղբիւրը կուրծքէն, հաղի՛ւ բացած էր ան թեւ...

Ի՞նչպէս անուշ եղար դուն և ան ի՞նչպէս կրցաւ քեզ
Խոցել բառով մը միակ երբ մօտեցար քիչ մ'իրեն,
Ինք որ տեսած էր ըզքեզ, քեզի ժպտած հեռուէն...

Եւ դուն ի՞նչպէր, վերջին սերս, եղար խոնարհ, եղար հեղ
Ի՞նչպէս անձայն, անպաշտպան ծըռեցիր վիզդ ու ինկար,
Ի՞նչպէս մընաց սրտիս մէջ քու մահու ճիւղդ երկար...

Ի՞ՆՉ ԷՐ ԱՅՍ ԲԱԽՏՆ...

Ի՞նչ էր այս բախտն, երջանկութիւնն իսկ՝ զոր այսօր
Դուն հաճեցար ինձ ընծայել ու ես չառի ...

Ի՞նչ բընազդմամբ էր որ զխոցար, դուն աղբիւր նոր՝
Թէ ես կոտրած կուժի մը պէս ծարաւ էի ...

Տեսիլներու մէջ՝ իրական ու երազի
Այնքան անդամ ինձ երեցած դուն չափ աղուոր,
Եւ գոյն աղուոր, համբուրելի ու փարելի,
Դուն մէկ ողկոյզ հազարջ, մէկ բուռ արքայամոր,

Ի՞նչպէս այսօր մատուցուեցար ինծի յանկարծ,
Ի՞նչպէս եղար ճակատագիրս արևադէմ,
Ի՞նչպէս բացիւր արքայութիւնը աչքիս դէմ ...

Ո՛վ առաքուած անուշ հոգի և անկասկած
Անուշ մարմին, բայց զիս մոռնալ ես չկրցայ
Ու չեմ գիտեր՝ դո՞ւ՛ն թէ դժգոհ եմ ես հիմա ...

✓

1871-1872

5 - 2

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

1871-1872

ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ

Իմ մութ, ամպոտ երկինքէս
Խնչպէս այս ցօղն այս գիշեր
Իջեր, պարտէզս է ծածկեր...
Ըսէ՛ք, ամպե՛ր, այս խնչպէս... »

Ճի՛շդ է արդեօք . չե՛մ հաւտար...
Իր հողիին մէջ իրա՛ւ
Իմ սէրէս կայծ մը ինկաւ
Եւ ա՛լ իրեն չե՛մ օտար...

Օհ, Աստուած իմ, Աստուած իմ,
Այս շընորհիգ համար լոկ
Կ'արժէր որ ցարդ տառապիմ... »

Կրնամ այլեւլս անհոգ
Թողուլ աշխարհը հիմա,
Զի հոգացող մ'ենծի կայ... »

ԱՅՍ Է ՈՐ ԵՍ Կ'ՈՒՋԷԻ

Այս է որ ես կ'ուղէի
Ու զայն կուտաս ինծի, Տէր,
Եւ կը դառնամ ես Բեզի,
Աչքըս արցունք, սիրտըս սէր ...

Սիրտըս սիրով ծանրացած,
Ու թեթեցած ալ սակայն,
Պ'ուզամ ահա, ո՛վ Աստուած,
Վերառաքել Բեզի զայն:

Ինծի կուտաս, քիչ մը ուշ,
Սակայն ի՞նչ փոյթ, փառք նորէն,
Տեսնել հողւոյ մը անուշ

Ելքը տակաւ խաւարէն,
Լոյսին մէջ անցքը շքեղ
Եւ հանդիպումն ինձ այնտեղ ...:

1922

ՃԱՌԱԳԱՅԹԻՆ...

Ճառագայթին պէս արեւին
Սենեակէս ներս մըլտաւ ան,
Աչքիս, սրտիս մէջ ծարաւի
Բխեցուց գետ մ'ուրախութեան...

Այս առաւօտ՝ ես զինք այնքան
Գիշերիս մէջ կանչած էի՝
Որ լըսած էր տենչիս ազգման
Ու եկած էր ինծի այցի...

Երբ ներս մըլտաւ իմ սենեակէս
Ուրախութիւնս յորդեցաւ
Աչուըներէս՝ լացի պէս...

Թերեւս ալ ցաւն էր անբաւ
Ըսպասումին իր երկար՝
Զոր սիրտս հիմա կը պոռթկար ։

ՆԱՅՈՒԱԾՔ ՄԸ

Նայուածք մը, Տէր, կարելի
Ըրաւ այս դարձը գետի,
Նայուածք մ'որ ինքն ալ կ'ուզէր
Կարծես բընումն իր մոռնալ...

Իմ հոգիս, Տէր, անհաւատ
Դեռ քիչ առաջ, և հաստատ
Վըրան անյոյս իր երգման
Եղաւ հրաշքին այս վըկան:

Անոր հոգին, Տէր, հիմա,
Զերդ թռչուն մը ճիւղին վրայ,
Հոգիիս մէջ կը դողայ...

Անոր հոգին, Տէր, իմս է
Ու գաղտնաբար ինձ կ'ըսէ
Թէ ինք իմ բանտս է լոյսէ...

ԱՉՔԵՐ

Աչքերն ալսօր, մեծ աչքեր
Արևին մէջ փալ փրլուն,
Մանկակի, ծովի գոյն,
Ուր անվերջ կեանք կը ծընէր...

Աչքեր՝ որոնք ինձ ըսին
Թէ իմ հողիս հոն սուղուած,
Մինչև երկինք ու Աստուած
Պիտի տանիլ կրնային...

Աչքեր, խոստում՝ հեռուէն
Գալիք անհուն շքերհի
Մ'որուն պիտի հաւտայի...

Աչքեր, ձայներ՝ որ կ'երգեն
Արշալոյսի երգ մ'անուշ,
Այժմ իրիկուան մէջ շատ ուշ...

ՔԵՐԹՈՒԱԾԸ

Քեզմէ ծածուկ փառաբանուած
Եւ տենչանցուած կարօտագին
Շրնորհներուդ անվերջ շարքին՝
Թող որ ձօնեմ մէկ նոր քերթուած։

Քեզմէ ծածուկ ծընած ամէն
Քերթուածներուս մէջէն ես զայն
Կը նախընտրեմ՝ որուն անձայն,
Վանկերն հոգւոյս մէջ լոկ կ'երգեն։

Ինչպէս սակայն ամէն քերթուած,
Գրուած է ոչ, յօժարակամ
Այն քերթուածին գէմ պիտի տամ
Որ համբոյլն է բերնիդ սիրուած։

ՀԻԱՑՈՒՄՈՎ ՈՒ...

Հիացումով ու տենչով
Քեզ կը դիտեմ հեռուէն ...
Աչքերս արդէն ձեռքեր են ...

Դէմքիս վըրայ ի՞նչ տաք հով ...
Իմ ծաղաւիս հաւասար՝
Քու ալ ծարաւդ ըլլար ...

Իբր ազբիւրէ մը խցում
Ժայթքէ՛ր համբոյրդ յանկարծ
Փըլչէ՛ր իր շէնքը վըրաս ...

Ու ես երկար կը բանամ
Սիրտըս յոյսիդ այս տարտամ
Մինչեւ որ յուշ մը կ'ըլլաս ...

ԲԱՂՁԱՆՔ

Կ'ուզեմ՝ բռնել երկու ձեռքիս մէջ հողիդ՝
Ինչպէս այտերդ հիմա...

Ա՛հ բարձրանար ան նախածքիդ մէջ վլըճիւս
Ծաղիկ մ'ինչպէս լիճին վըրայ...

Կ'ուզեմ՝ տեսնել՝ լուսնի դիշեր մը ինչպէս
Մութ հորիզոնը հեռուն՝
Թարթիչներուդ մաղած լոյսին մէջ այնպէս
Հողւոյդ աշխոյժը անհուն։

Լերանցամէջ ճամբայ մըն են խորհուրդներդ
Ուր կը մտնեմ շատ անգամ
Եւ մոլորած ու յողնած ետ կը դառնամ...

Աչքերուդ մէջ ա՛հ քու հողիդ թերթ առ թերթ
Լուսնածաղիէր ու բացուէր,
Տայի անոր եւ գերբնային համբոյճներ։

1926

ԻՆԿԱՑԻ ԾԱՌԵ...

Ինկած ծառէ մը կարծես,
Նըչէնիկի ծաղիկի պէս
Փափուկ, թեթև, սպիտակ,
Ան իմ դէմքիս վրայ ինկաւ...
Ներողափայլ երկնից տակ...

Շըւարումով մը անբաւ
Ետայ դողով, սարսուռով
Ես զինք կեանքիս մէջ տեսայ,
Տեսայ ձեռքը ձեռքիս քով
Շուքն իր տեսայ շուքիս վրայ...

Ան եկած էր հեռուէն
Իմ անցեալէս հեռաւոր,
Ուր կը տանէր զիս նորէն
Իր հեռքերուն վրայ աղօտը՝
Անցեալիս մէջ մընացած
Չըմարմնացած ընդ երկար
Երազ միբրեւ զոր Աստուած
Հիմա բռնել ինձ կուտար...
Եւ ան մահէն առաջ ինձ
Երեցող լոյսն էր խաղաղ,
Ան եղանակն էր չքնաղ
Նախ քան մութեանը պըղինձ,
Ան՝ դահալէժ անկումէն
Առաջ՝ թըռիչն հողեղէն... :

ԴԵՌ ԿՈՐՈՋԱՄ...

Դեռ կ'որոճամ այս պղտիկ,
Յոյսի վայելքս առտըւան,
Յոյս մ'ըլլալու երջանիկ՝
Յոյսերուն պէս որ անցան:

Խոստում մը կար աչքերուդ
Եւ ձայնիդ մէջ վերստին,
Ինչպէս դիշերն առաջին,
Դիշեր պայծառ, դիշեր մութ,

Երբ որեղանք քիչ քիչ,
Երբ նայեցար դուն ինծի,
Երբ յուզումով ու վախով
Դեղ քովընտի դիտեցի...

Այդ նոյն վախն էր, խառնըւած
Այդ հին յոյսին, որ կուտար
Այսօր ինձ տեսք մը խոնարհ
Եւ կը հանէր ձայնըս ցած...

Ո՞վ արգիլեց բայց ինձի
Բսել թէ լոյսը աչքիդ,
Դէմքիդ, ձայնիդ ալ վրճիտ,
Կ'ուզէի մօտ առելի...

Աւելի մօտ դէմքիս վրայ,
Աւելի մօտ ակննջիս,
Մինչև որ սէրը լենայ
Եւ ողողէ, վարէ զիս ...

... Թող որոճամ այս պղտիկ
Յոյսի վայելքն առտըան,
Յոյսն ըլլալու երջանիկ,
Յոյսերուն պէս որ անցան ...

ՅՈՅՍ ՄԸ ...

Յոյս մը տալէ յետոյ ինձի,
Հունա որ ծագիկ բացառ. արդէն՝
Զոր գինովցած ես շնչեցի,
Աչքերդ ի՞նչու դայն կը խըլեն ...

Ի՞նչու, ո՛վ դուն, անուշ հոգի,
Ես կը հըրես զիս մեղմօրէն,
Հաղիւ անցած, եկած քեզի
Մըտերմութեան ցածուկ դուռնէն ...

Ի՞նչ բան, ըսէ, իմ պատկերիս
Վրայ շուք ձըգեց քու մաքիդ մէջ
Ու չըճանչցար ալիս զիս ...

Անուշ է լոյսը և անվերջ
Քու հասակիդ և աչքերուդ,
Եւ միայն սիրտս է հիմա մութ ...

ԱՂԵՏԸ

Երկու՛ ամառ ... Ե՞րբ պիտի
 Յան այս թօթուեմ վերջապէս ...
 Ան մերթ ընդ մերթ կը կատղի
 Ու կը խածնէ զիս սրտէս ... :

Եւ ըսե՛լ՝ քա՛ղցր էր ա՛յնքան
 Նայուածքն ու ձայնը անոր ...
 Ի՞նչու ախպէս կը կոտտան
 Յիշատակներըս բոլոր ... :

Հասեր էի անոր մօտ՝
 Կանչընելով կարծես թէ ...
 Յերեկն է լուռ, արեօտ՝
 Երբ որ յանկարծ կը շանթէ ... :

Ի՞նչպէս սիրող մը կրնայ
 Զեռքովը դէնք տալ իր դէմ ...
 Ես արեւ դայն, ու հիմա
 Վերաւորուած կը հեծեմ ...

ՊԻՏԻ ՉԸԼԼԱՍ ...

Պիտի չըլլաս այլ ևս ան
Զոր պահ մ'եղար, պահ մը շատ կարճ ...
Ի՛նչպէս աղուոր էր ամէն բան
Այդ ամառուան մէջ շատ կարճ ...

Ի՛նչպէս, աւա՛ղ, ես յուսացի
Թէ ան պիտի տեւէր երկար,
Ան, օրհնութիւնն եկած ինծի,
Իմ նըղովքէս վերջ երկար ...

Բողոր վիշտերս, հոգերս ամէն
Հոգիս, մարմինս ալ կրծոտող,
Կ'իյնային վար մէկ անգամէն
Որդերու պէս զիս կրծոտող ...

Գեղեցկութիւն ու բարութիւն
Եղար մէկտեղ դուն այն ատեն,
Յետոյ նաև խոր դիտութիւն
Մտքիս, սրտիս նոյն ատեն ...

Եւ ճիշդ ինչպէս վերէն անձրև
Վարի երկրին վըրայ կ'իջնէ,
Այնպէս հոգւոյս, մարմնոյս վերև
Յուշը անոնց արդ կ'իջնէ ...

ԱՆ ՀԻՅԱ ՈՉ ԻՍԿ...

Ա՛լ հիմա ոչ խախտերի
Է ինձի յոյսն այդ ունենալ,
Յոյսը կեանքով, հրճուանքով լի
Զոր սընուցի, մեռուցի ալ...

Այդ յոյսը, ա՛հ, մաքուր ու զուտ,
Ամենաքաղցրն՝ որ հոգիէս,
Ինչպէս ձորէ մը քարքարուտ,
Կ'արտարղիւէր ակի մը պէս:

Ես, դեռ տըղայ, արտասովոր,
Իղձով մ'ինկած հոգիիս մէջ,
Կ'երազէի իմ տըղաս որ
Պիտի ընէր կեանքըս անվերջ...

Կ'երազէի, յետոյ, ինչե՛ր,
Անոր, սրտիս սրտին համար,
Զգալով թէ՛ բախտն որ ինձ չէր
Ժպտեր, անոր պիտի խնդար...

Անոր՝ ամբողջ երջանկութիւնն
Որմէ անմաս զիտէի զիտ,
Ըլլա՛ր առատ իր մանկութիւնն
Ի փոխարէն իմ՝ զրկանքիս:

Գուրգուրալով, հսկէր երկար,
Ոչմեղութիւնն անոր վրայ,
Երազն՝ անոր իր մեղքը տար
Փաղկաշխարհէ մը տարակալ:

Բայց ան ապրիլ գիտնար ուժով,
Կամքը իր հետ մեծնար տակաւ,
Եւ իր ճախրին մէջ ապահով,
Թեւաչափէր միջոցն անբաւ:

...Կ'երազէի, այսպէս, ինչե՛ր
Անոր, իմ մեծ տըղուս համար,
Մինչ սիրտս հիմա իսպառ չորցեր,
Այդ յոյսն անգամ ալ չ'ունենար...:

ԿԵԱՆՔՆ ԱՆՈՒՅ ԷՐ ...

Կեանքն անուշ էր, Աստուած խմ,
Իր առօրեայ հոգերով,
Իր յոյսերով մըտերիմ,
Եւ յուշերով ապահով:

Կեանքն անուշ էր և խաղաղ
Վաղքովն հանդոյն առուակի,
Բշտապումն իր դանդաղ,
Շեղումներով կողմնակի:

Երկինք բարի էր, արև,
Անձրև միայն կը տեղար
Գլխուն, հոգւոյն մեր վերև:

Կեանքն այս տներ էր երկար,
Կրնար տեւել միշտ այսպէս
Եւ էր Չարիքը անտես ...:

Ա.

Տեսքըդ ա՛լ չի խօսիր ինձի
 Բայց չեմ կրնար սիրած չըլլալ
 Քե՛զ որուն քիչ մընայ տալի
 Սրտէս յետոյ օր մը կեանքս ալ ...

Գեղեցկութի՞ւն. չունէիր դուն,
 Բայց քաղցրութիւնդ էր անսահման
 Ա՛յնքան որ իսկ դադար հոգուն՝
 Դեռ գլխթանքներ ինձի կուքան ...

Անուշ ձևեր, անուշ ժըպիտ,
 Անուշ խոստում մ'ալ դուն եղար՝
 Զոր, մարելէն ետքն իսկ երկա՛ր

Ես պահեցի, — մինչ նայուածքիդ
 Լոյսն որ ամբողջ կը պատէր զիս՝
 Եղաւ պատահ՛նքն իմ երազիս ...

Բ.

Փախինք, հոգի՛ս, այս երկրէն,
 Ժամանակէն ալ փախինք,
 Եւ չըտեսնէ՛ մեզ երկի՛նք,
 Մարդերն ալ մեզ չըտեսնե՛ն . . . :

Երթանք տեղ մը ուր մինակ
 Ըլլանք երկուքս, ես ու դուն,
 Երազին մէջ, օրինակ,
 Կամ տունը մեր յուշերուն . . . :

Երազ ու յուշ, փոխն ի փոխ
 Թո՛ղ օրօրեն մեղ, հոգի՛ս,
 Եւ քննացնեն ըղմեղ թո՛ղ . . .

Եւ կամ թէ, պէտք է թըռի՛ս
 Դուն վեր, մինչ ես ալ մեղմիւ
 Իչնեմ վար քա՛յլ մը հազիւ . . . :

ՈՉԻՆՉ ...

Ոչինչ, ասկէ զատ ոչինչ ...
Պահէ ինծի այն հոգին,
Բարի Աստուած, այն ոսկին,
Ոսկեհնչիւն, ոսկեջինջ,

Որսկսդի երբ իրիկուն
Պէս շատ աղքատ, շատ անկամ
Ու շատ անխաղ զիւ ըզգամ
Ձեռքերս անոր երկննան ...

Հարստութիւնն այդ իրն է,
Եւ իմն ալ է, ո՛վ Աստուած,
Ինք զայն ինծի է բացած ...

Եւ իմ հոգիս, տես, կ'առնէ
Անկէ այնչափ ճոխութիւն
Որչափ պէտք է զոհերուն ...

ԱՆԿԱՐԵԼԻՆ ...

Անկարերին կ'ուզեմ հիմա,
Ոչ, ուզել չեմ համարձակիր...
Ան թող միայն երազըս գալ,
Կ'ուզեմ երազն ալդ կարեկիր:

Թող լլլալ շուք մ'ու թող ըսէ
Թէ իմ շուքէս ինք չի վախնար...
Իր աչքերուն ծովը յոյսէ
Յորդի և զիս խեղդէ թող յար ...

Բայց երազի մէջ աւելին,
Ինձ տալ կրնալ ան աւելին,
Կրնալ հակած դէմքիս վրալ
Անհուն երկինքը իր աչքին

Այքիս ծովուն մէջ ընկղմել,
Փաթթել թևերն իմ թևերուս
Եւ պրկուած վրա՛ն մարմնոյս
Զինք ինձ ճամբալ մ'ընել անել ...

... Այս երազին համար ահա
Պիտի դողեմ աչքս ալս գիշեր ես,
Եւ երբ անցնի ան ուղեղէս,
Հոգիս անով երբ քաղցրանալ,

Ես, արթնցած առաւօտուն,
Պիտի չուզեմ աչքըս բանալ.
Կեանքը կարծես քուն մ'ըլլար ա՛լ,
Ըլլար երազն իմ կեանքըս բուն

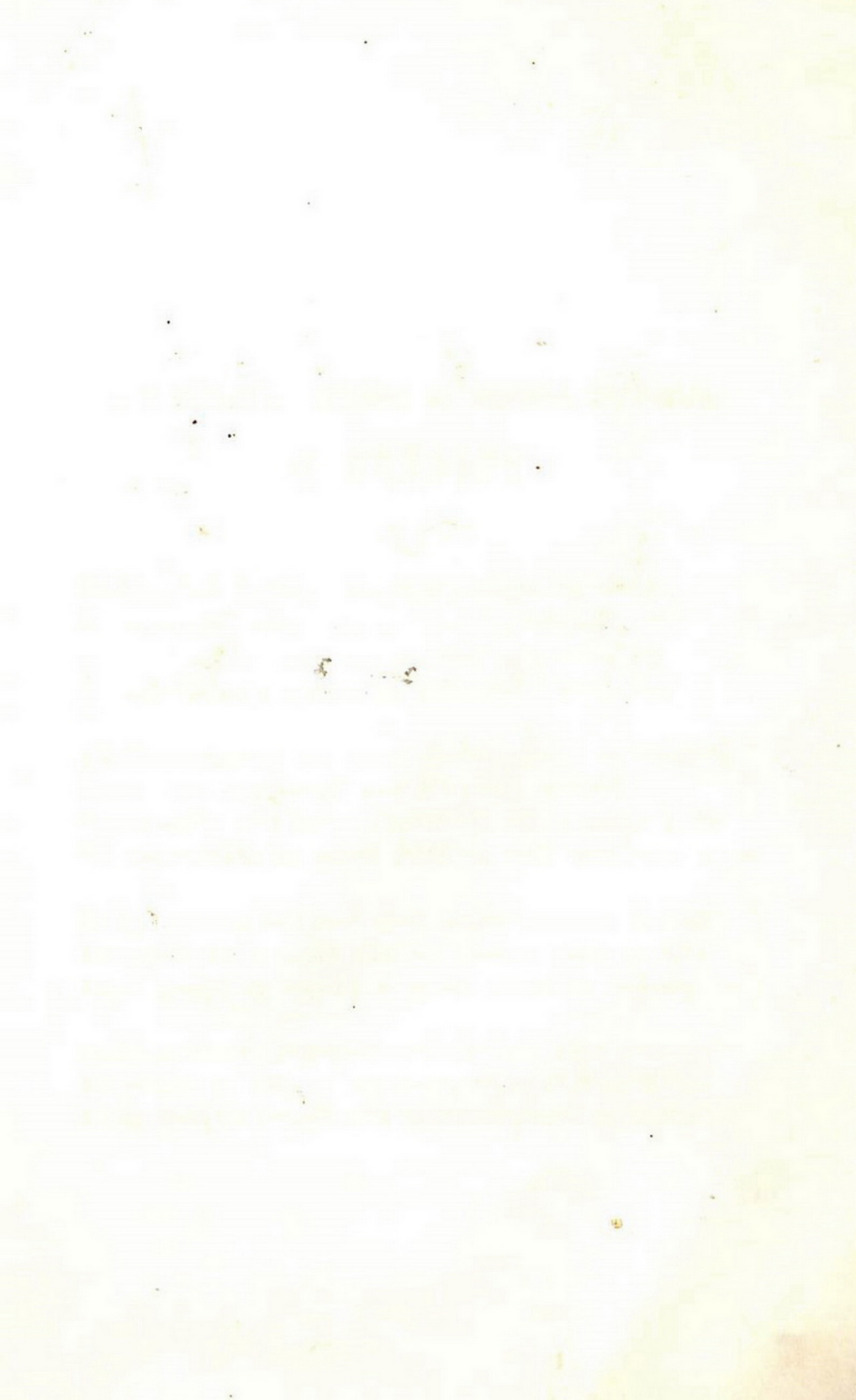
ՉԸՍԻՐՈՒԵԼՈՎ...

Չըսիրուելով՝ սիրելէ
Յողնած, յողնած եմ հիմա .
Գիտեմ թէ ձեր գործը չէ,
Բայց պէտք է իրը ըլլայ .

Կը գանգատիմ Աստուծոյ
Ծարաւ, չորցած բերանով՝
Որ այս սրտին հընածոյ
Չըցուցուց պուտ մը գորով .

Անով իմ կեանքըս ծաղկէր
Պիտի աղուոր ծառ մ'իրբև
Ու պիտի տար վառ միրգեր . . .

Մինչ անպրտուղ, անտերև՝
Կը նըմանիմ ես այսօր
Յանկապատին փայտին չոր . . . :



ՍԷՐԸ ՏԱՍՆԸՎԵՑ, ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ

Ա. ԱՂԲԻԻՐԸ

Աղբիւրը նոր է բխեր, ժայթքե՛ր խորշէ մը անտես
Եւ արշայռյա՛ն անոր մէջ, իր հեռուի լեռներով
Եւ ծառերով իր մօտի, կը ցոլանայ գաղտնապէս,
Ու հոյ՛ն հաղիւ թէ զանի կը վէտվէտէ, անուշ հով ...

Կ'երթա՛յ աղբիւրն ու կ'ուզէ մամուռներուն ու ծաղկանց
Ներքե սյահուիլ աւելի՝ քան թէ շողայ արևուն ...
Պղտիկ արեն որ կ'իյնայ երբեմն իր մէջ, կ'ըլլայ գանձ
Մը զոր ծածկել կը փորձէ խիճի մը տակ սրսըփուն ...

Մէ՛կը արգիօք ճամբուն վրայ գըլորեց բունծ մը հողի,
Թէ լերան մութ ծոցին մէջ ուր կեանքն իրեն կը ծընի՝
Անցաւ պարիկ մը պղտիկ ու լըւաց պորտն իր ալնտեղ ...

Աղբիւրը ալժմ, ինքնիրեն յանկարծակի՛ կ'ուռնայ,
Այիք-այիք կը զիզուի, կը բարձրանայ ինքն իր վրայ,
Եւ կը ցանկայ շուքին տեղ գրկել բարտին սա շրքեղ ...

Բ. ԾՈՎԸ

Ծովը խաղաղ կը ծըվայ ... Ծովն առաւօտ-երեկոյ
Ափունքն իրեն կ'ողողէ ու կ'երթայ ետ վերըստին ...
Ծովն իր գետերը ունի և իր ալերը ներգոյ՝
Որոնք անվերջ կը լընուն ինչ որ կուտայ արեւին ...:

Անդունդներուն իր նըման՝ իր հորիզոնն է անհուն,
Իր միշտ յըղի հորիզոնն՝ ուր կը ծընին, կը մեծնան,
Ու դէպի ափ կը դիմեն նաւեր որոնց կայմերուն
Վրայ՝ վերէն վար կը թրթռան դրօշակներ տօնական ...

Երբեմն երկինքը անոր կը քստմընի ու սեփ-սե
Այդ բարձունքէն կապարներ կուգան ընել զինք ծակ-ծակ
Ու կայծակներ կը խըրին իր մէջ նիզակ առ նիզակ ...

Բայց փոթորկէն ետք նորէն կը շողայ լոյսն իր վերեւ.
Կը թափանցէ՛ լոյսն իր մէջ. ու ծովը, ծովն անսահման
Ճաճանչներով բիւրաւոր կուտայ լոյսին պատասխան ...:

Գ. ՃԱՀԻՃԸ

Գորտեր, լուսնակ գիշերին, կը կրկնուան սէգէրուն
Մէջէն ու մերթ բարձրացած քարէ բարձի մը վըրայ...
Գորտեր կուրցող աչքերով, կ'ոգեն երկինքը հեռուն՝
Որ ջուր զրկէ ճահիճին ուր միայն տիղմ կայ հիմա... :

Ճահիճն ի զուր կը ցանկայ շարժիլ. ի զուր կ'ուզէ ան
Հասնիլ ծառին եղերքի ու տարածուիլ ոտքն անոր...
Յոյսը՝ հաղիւ թէ ծագած կ'ըլլայ պատճառ տրտմութեան.
Կ'ըլլայ տենչանքը իր մէջ տանջանք մը խոր ու անզօր... :

Եւ ճահիճն, ա՛հ, կը յիշէ թէ եղաւ ակ մ'ատենօք...
Ու եղաւ ծով մը վերջէն՝ որ քաշուեցաւ, ցամքեցաւ,
Թողլով ընդմիջողինք այսպէս թանձր ու անշարժ ճահիճ լոկ :

Կան դեռ որդեր խըլըրտող իր խաւրուն մէջ խոնաւ.
Կան դեռ գորտեր որ կուրցած աչք ու ձայնով միշտ կ'երկեն.
Եւ կան ամպեր որ կ'անցնին ու կը ծաղրեն զինք վերէն... :

ԿԱՆՑՆԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կ'անցնի՞ն կեանքէն՝ սիրելով ու միայն քիչ, քիչ անդամ
Սիրուիլ նաև յուսալով . . . : Եւ ի՞նչ յուզում այն ատեն՝
Երբոր նա, յուսածք մը կ'իյնայ, նըման հացի դառնահամ
Կարծես գութին մէջ իրենց . . . , դա՛ռն՝ սակայն հա՛ց նորէն . . .

Ի՞նչպէս կ'զգան, բընազգամբ, թէ եկած են սիրոյ մօտ,
Ջրտեսներով իսկ զանի . . . : Կը պրկուին, կը լարուին
Իբրև տաւիղ մը թրթռուն. իբրև եղնիկ մը երկչոտ
Կ'ուզեն փախչիլ բայց կուգան տակաւ կեդրոնը ցանցին . . .

Կ'անցնի՞ն կեանքի և սիրոյ գօտիներէն հըրափայլ,
Լուսաւորուած պահ մը լոկ, շուտով նորէն խաւարած,
Եւ աւելի քան առաջ հիմա տըխուր ու մըռայլ . . . :

Եւ պատահի որ եթէ տեսնեն դուռ մը կիսաբաց,
Կարծես իրենց ըսպասող . . . , կա՛մ զայն հըրել կը վախնան
Կամ՝ խենդի՞ պէս՝ կ'ստիպեն որ երեսնուն գոցուի՞ ան . . . :

ԵՐԲ ԵՍ ԱՆՑՆԻՄ

Երբ ես անցնիմ ինծի հետ պիտի անցնիք աշխարհէս
Ո՛վ դուք վաղուց մարմնազուրկ տըղոց թեթև ըստուերներ
Ձոր ես երկրի վրայ միայն դեռ կը տեսնեմ, որոնց ես
Կ'ըլլամ ըտպէ մը նեցուկ քայլին անոք ու անտէր...

Իմ մանկութեանս հետ մանուկ՝ դուք մեծնայէ դադրեցաք,
Դուք մընացիք իմ աչքիս վերջին անգամ տեսնուած
Կերպարանքովը ձերին, լուսնի մը պէս նորածագ,
Ծաղկի մը պէս զոր կոկոն պահած ըլլար միշտ Աստուած...

Եւ քանի ես հողէն վեր ելայ ու հողն ինծի հետ
Բարձրացաւ մէջս իբրեւ ուժ և իբրեւ ցեխ, իբրեւ որդ,
Քանի եղաւ իմ վըրաս երկինքի լոյսը անհետ,

Դուք աւելի քաղցրաշունչ և աւելի մաքրալորդ
Մընացիք հոն, գետնին մօտ, ու կը ցաւիմ ես հիմա
Իմ շուքիս հետ կորսուող ձեր շուքերուն ալ վըրայ...

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿՍ ԱԼ...

Թերևս ա՛յ՝ ես չեղայ այնքան դժբախտ, այնքան ցաւ
կըրեցի լոկ՝ որքան պէտք էր ըլլալու համար մարդ,
Այսինքն չա՛տ, ծովու չափ՝ որ սահմանէն մերթ անցաւ
Մերթ քաշուեցաւ ու ցուցուց իր դիակները հանդարտ...

Տարօրինակ՝ ես երբեք չը խորհեցայ թէ կրնայ
իմ նեղ ճամբաս միանալ պողոտային ընդարձակ,
Զըխորհեցայ թէ կրնայ երեկոյին անոր վրայ
Շարժիլ իմ շուքըս երկար, մայրամուտի լոյսին տակ...

Եղայ թերե՛ւս երջանիկ իմ չըգրկած երազիս
Սպասումին մէջ անշարժ, արահետէս մեկուսի
Եւ կը հաւտամ՝ երջանիկ պիտի ըլլան աւելի,

Ապագային, իր սէրերն իր հետ տարած իմ հոգիս
Եւ յիշատակս ալ՝ ամբողջ բուրումնաւէտ անոնցմով,
Երբ թռչըտիլ գայ մեղմիւ՝ զինքը կանչող արշոյց քով...

ԵՍ ԱԼ...

Ես ալ՝ ատեն մը քարէն
Ջուր հանեցի. բայց հիմա
Կ'ուզեմ որ ջուրը կենայ,
Ու կարծրանայ, քար ըլլայ...

Կ'ուզեմ ամէն ու ամէն
Սահող, վախճող իրերուն
Վրայ իշնալ սարսըռուն,
Օրըս չեղած իրիկուն:

Ոչ, երազ չեմ ուզեր ա'լ
Քաղել երկրի իրերէն,
Այլ երազիս մարմին տալ...

Օրն իրիկուն է արդէն...
Չանցած այն դուռը անել
Կ'ուզեմ հոս սին մը կանգնել...:

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹԵՐՈՒ

«Բանաստեղծ»

Եջ

5

Միացէ՛ք տաղեր...

6

Տըղայ մ'իմծի կը գրէ

7

Ի՞նչպէս երգել

8

Ա. ՄԱՍ - ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

Ա. Մարդկային

Գիտեմ՝ զաղտնիք մ'ահաւոր

11

Յաւերժական ցաւին տակ

12

Աշխարհագունտ

13

Գիշերին

14

Մահուն

15

Տեսիլք մահու

16

Բ. Ազգային

Երբ օրը գայ լիերջապէս...

19

Կ'երազէի ես

20

Արդեօք ծռե՞ր է...

21

Գանգատ

22

Տարակոյս

23

Մահերդ նահատակաց

24

Վարդանանց

25

Ոչ, ալ հանդարտ ձգէ զիս...

26

Յոյսեր, մեծ յոյսեր...

27

Հոն հեռուն ահա

28

Բ. ՄԱՍ

ԴԻՄԱՌՆՈՒԹԻՒՆ

Ինքնախօսութիւն

31

Սիրտս

32

Միտք իմ...

33

Ապրիլ թէ՛ ոչ երազել

34

Փառքը

35

	Եջ
Արմատախիլ	37
Ինքնասպանը	38
Ինչպէս տղայ մը կրնայ...	39
Երկար ատեն...	40
Անտունի	41
Ուրեմն այսպէս...	42
Խեղճ մարդ մըն էր անիկա...	43
Խեղճ մարդն անգամ մը միայն...	44
Խեղճ մարդն անկէ ի վեր միշտ...	45
Նորէն միմիակ...	46
Խենդը	47
Խորհուրդ	48
Անխոստովան...	49
Օրագրութիւն	50
Հին փափաք	51
Եթէ գիշեր մը	52
Ծառուղի մը Մարսէյլի մէջ	53
Պատիժը	54
Ով երազուն մանկութիւն...	56
Պզտիկ ըլլալ...	57
Քանի մ'անգամ...	58
Աղբերական ճակատագիրներ	59
Խոնարհութիւն	60
Ծերութեան խորհուրդներ	61
Ահաւասիկ կեանքիս աշունը արդէն...	62
Վաթսուն տարու եղայ	63
Պիտի ապրիմ	64
Այս ծերունին	65
Ես ալ, ով Տէր...	66
Չեմ գանգատիր	68
Մօրս երազը	69
Մեկնումէս օր մը առաջ...	70
Իր մահը լսելով	71
Դերեղմանք	72

Հաւատացեալ...	74
Զմեռ գիշեր	75
Եթէ անոնք ըլլային լոկ	76
Ողբերգութիւնը կեանքին...	77
Դերեղման	78
Կ'ըսեմ մերթ ալ ինքզինքիս	79
Հաւ է, աշխարհ...	80
Ո՛ր մենու թեան մէջ...	81
Ինչպէս դուն Պստիեռին...	82

Գ. ՄԱՍ - ՍԻՐԱՅԻՆ

Ա. Ընդհանուր

Անորոշ, անծանօթ	85
Խաղի համար թող ըլլար	86
Իմ սիրոյ տենչս	87
Տենչանքը	88
Տենչանքը կէս գոհացած...	89
Այս միակ ճիւղը կանանչ	90
Կին մը, կը հաւտամ...	91
Բանդագուշանք	92
Անդրադարձում	93
Երջանկութիւն	94
Ո՞ր մէկն անոնցմէ...	95
Թեթեւ զրոյց	96
Այս ծաղիկներն ալ	97
Ի՞նչու ուրախ չըլլանք հոգիս	98
Անծանօթ սիրելւոյն	99
Օհ, եթէ սէրը չըլլար...	100
Սէրը	101
	102

Բ. Մասնայատուկ

Երկիւղ	105
Այնպէս անուշ է յուսալ	106

Զիս կը սիրէ...	107
Ծաղկեր է...	108
Քեզմէ ոչինչ	109
Եթէ աչքերս կրնան քեզի...	110
Դեղեցկութիւն, թարմութեան...	111
Օհ, դեռ լեցուն են աչքերս...	112
Սրտիս մէջ տաք կ'ընէ ու պաղ...	113
Կ'սպասէի...	114
Երթաս բարով	115
Ստուեր մը	116
Ահ, երազ, երազ...	117
Երազ մըն ալ...	118
Իմենդի պէս եմ	119
Տեսայ մէկուն...	120
Իմ ղերջին սէրս...	121
Ի՞նչ էր այս բախտն	122
Գոհութիւն	125
Այս է որ ես կ'ուզէի	126
Ճառագայթին պէս արեւին	127
Նայուածք մը	128
Աչքեր	129
Քերթուածը	130
Հիացումով ու տենչով	131
Բաղձանք	132
Ինկած ծառէ մը կարծես	133
Դեռ կ'որոճամ այս պզտիկ	134
Յոյս մը տալէ յետոյ ինձի	136
Աղէտը	137
Պիտի չըլլաս այլ եւրս ան	138
Ալ հիմա ոչ իսկ	139
Կեանքն անուշ էր...	141
Տեսքդ ալ չի խօսիր ինձի	142
Փախինք, հոգիս	143
Ոչինչ, ասկէ դատ ոչինչ	144

	Էջ
Անկարելին կ'ուզեմ հիմա	145
Չըսիրուելով սիրելէ	146
ՍԷՐԸ ՏԱՍՆԸՎԵՑ, ԵՐԵՍՈՒՆ	
ԵՒ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ	
Ա. Աղբիւրը	149
Բ. Ծովը	150
Գ. Ճահիճը	151
Կ'անցնին կեանքէն	152
Երբ ես անցնիմ	153
Եւ յիշատակս ալ...	154
Ես ալ ատեն մը քարէն	155



Այս հասորին թագրութեան ծախսը հայթայթած է
ՊՐ. ԼԵԻՈՆ ԿՈԿԱՆԵԱՆ

Այս հասորեկն թագրուած է 1200 օրինակ

«ԹԵՂԵՆԱՆ ՅՕՆՏ»Ի ՅԱՆՉՆԱԽՈՒՄԸ

ՏՊԱՐԱՆ «ՆՈՒՊԱՐ» ԳԱՂԻՐԷ

1 9 4 9

The American Anthropological Association

1910-1911

Volume 1, No. 1, January, 1910

Published by the American Anthropological Association

AMERICAN ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION

1910-1911

ՏՊԱՐԱՆ «ՆՈՒՊԱՐ» ԳԱԶԻՐԷ
1949

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գ



220027959

II
27959

So.
opium

б. г. 30